

**ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ

***«Η επικοινωνία στην εκπαιδευτική
κοινότητα, ως κοινωνικό, εκπαιδευτικό,
παιδαγωγικό και θεσμικό διακύβευμα»***

ΚΥΡΙΑΚΗ 22 ΜΑΡΤΙΟΥ 2026

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

ΜΕ ΘΕΜΑ:

«Η επικοινωνία στην εκπαιδευτική κοινότητα, ως κοινωνικό, εκπαιδευτικό, παιδαγωγικό και θεσμικό διακύβευμα»

ΚΥΡΙΑΚΗ 22 ΜΑΡΤΙΟΥ 2026

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σ. ΜΑΡΙΝΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καλησπέρα. Πραγματοποιούμε σήμερα την 5η διαδικτυακή εκδήλωση της ΔΟΕ για το 2026 με θέμα «Η επικοινωνία στην εκπαιδευτική κοινότητα ως κοινωνικό, παιδαγωγικό και θεσμικό διακύβευμα». Ένα θέμα τόσο σημαντικό, αλλά και τόσο επίκαιρο όσο ποτέ, γιατί αφορά την καθημερινότητα του σχολείου και τους όρους με τους οποίους προσπαθούμε να επιτελέσουμε το έργο μας σε ένα σχολείο που γίνεται όλο και πιο αφόρητο και πιο πιεστικό, και νιώθουμε μέσα σε αυτό όλο και πιο αστήρικτοι από την πλευρά της κυβέρνησης, του Υπουργείου και της Διοίκησης.

Ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή τους, αλλά και τη στήριξη στις δράσεις της ΔΟΕ, την κα Νέλη Ασκούνη, καθηγήτρια του ΤΕΑΠΗ του ΕΚΠΑ, την κα Αιμιλία Φάκου, μέλος ΕΔΥΠ επίσης του ΤΕΑΠΗ του ΕΚΠΑ, και τον κ. Γιώργο Νικολαΐδη, ψυχίατρο, διευθυντή του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού.

Αγαπητές συναδέλφισσες και συνάδελφοι, νομίζουμε ότι χρειάζεται να επισημάνουμε ξανά το εξής ζήτημα: Το σύνολο των δράσεων που υλοποιεί και φέτος η Διδασκαλική Ομοσπονδία, περιλαμβάνει επιστημονικές ημερίδες και συνέδρια, ερευνητικές καταγραφές, ερωτηματολόγια αποτύπωσης απόψεων των Εκπαιδευτικών, ηλεκτρονικές εκδόσεις πρακτικών, καθώς και κοινές πρωτοβουλίες με εκπαιδευτικούς και γονεϊκούς φορείς και τα παιδαγωγικά τμήματα.

Όλος αυτός ο πλούτος δράσεων, έρχεται να προβάλλει με σαφή και επιστημονικά τεκμηριωμένο λόγο τις θέσεις αλλά και τις διεκδικήσεις του κλάδου μας. Όλες αυτές οι δράσεις πατούν στα αιτήματα του κλάδου και στις αποφάσεις των Γενικών Συνελεύσεων και στοχεύουν, μαζί με τους αγώνες και τις αγωνιστικές κινητοποιήσεις, να ακυρώσουν στην πράξη την πολιτική κατηγοριοποίηση των σχολείων, που οδηγεί στην εμπορευματοποίηση και ιδιωτικοποίηση της Εκπαίδευσης και στην ακύρωση του παιδαγωγικού ρόλου των εκπαιδευτικών.

Υπερασπιζόμαστε το δημόσιο σχολείο, το κοινωνικό αγαθό της γνώσης, την παιδαγωγική μας υπόσταση, την εργασία μας και τη δημοκρατική λειτουργία των σχολείων. Και δυστυχώς, εν έτει 2026, με την επιστήμη και την τεχνολογία να καλπάζουν, εμείς οι εκπαιδευτικοί καλούμαστε συνεχώς να διεκδικούμε τα αυτονόητα: Δηλαδή ασφαλείς συνθήκες για εκπαιδευτικούς και μαθητές, σεβασμό στο εκπαιδευτικό μας έργο, ουσιαστική στήριξη της εργασίας μας, να μπει ένα τέλος στη στοχοποίηση του κλάδου, να μην αντιμετωπίζονται οι αγώνες μας με διώξεις και πειθαρχικά.

Συναδέλφισσες και συνάδελφοι, θα μας επιτρέψετε να πούμε για άλλη μια φορά ότι ο τραγικός θάνατος της συναδέλφισσάς μας στη Θεσσαλονίκη συγκλόνισε όλη την εκπαιδευτική κοινότητα και δυστυχώς ανέδειξε με τον πιο οδυνηρό τρόπο τις συνθήκες πίεσης, εντατικοποίησης και απαξίωσης που βιώνουμε καθημερινά.

Και μπορούμε να πούμε ότι η αναζήτηση των ευθυνών γι' αυτή την κατάσταση ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, τους γονείς και τους μαθητές συσκοτίζει το πραγματικό πρόβλημα, τον ελέφαντα στο δωμάτιο: Την εργασιακή, παιδαγωγική και ανθρώπινη απαξίωση των εκπαιδευτικών ως αποτέλεσμα μιας διαχρονικής αντεκπαιδευτικής πολιτικής αλλά και πολύ συγκεκριμένων επιλογών του Υπουργείου Παιδείας αυτό το διάστημα.

Οι εκπαιδευτικοί καλούμαστε ν' ανταποκριθούμε σε ολοένα και πιο αυξημένες απαιτήσεις, χωρίς ουσιαστική στήριξη, και προσπαθώντας να κρατήσουμε καθημερινά όρθιο το σχολείο και τους εαυτούς μας. Απέναντι σε αυτή την κατάσταση δεν σιωπούμε και θέλουμε αυτό να ακουστεί δυνατά.

Ανοίγουμε τη συζήτηση και τη δράση για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, για το ρόλο μας, που αφορά τις συνθήκες εργασίας, την

ψυχική και επαγγελματική ασφάλεια, το μέλλον της εργασίας μας, το μέλλον του επαγγέλματός μας και το μέλλον του δημόσιου σχολείου, απέναντι σε πολιτικές που κινούνται με απαξίωση, οικονομική, εργασιακή, με εντατικοποίηση, γραφειοκρατικοποίηση, με το εργαλείο των πειθαρχικών διώξεων και των παραπομπών να είναι στην ημερήσια διάταξη.

Διεκδικούμε αξιοπρέπεια και ασφάλεια, βάζουμε στο επίκεντρο τις ανάγκες των μαθητών μας, όχι τα κέρδη κάποιων λίγων. Και πιστεύουμε πολύ, πολύ βαθιά ότι ο εκπαιδευτικός, ο δάσκαλος και η δασκάλα δεν είναι απλώς ένας εργαζόμενος ανάμεσα σε άλλους. Είναι αυτός που ανοίγει δρόμους, αυτός που διαμορφώνει ανθρώπους, γνώση, σκέψη και δημιουργία.

Οι δάσκαλοι και οι δασκάλες καλλιεργούν σκέψη και είναι δημιουργοί συνείδησης, γι' αυτό πρέπει η δουλειά τους να γίνεται ελεύθερα και με ψηλά το κεφάλι. Δυστυχώς όμως οι κυβερνητικές πολιτικές κοστολογούν τη δουλειά μας με όρους αγοράς.

Για μας η μόρφωση, η παιδεία, το σχολείο δεν είναι εμπόρευμα. Και γι' αυτό δυστυχώς βλέπουμε τα τελευταία χρόνια το σχολείο όλο και περισσότερο να διαμορφώνεται ως χώρος αποσπασματικής γνώσης, ως χώρος ενίσχυσης του ανταγωνισμού, ως χώρος που υποβαθμίζεται η ολόπλευρη μόρφωση και η γνώση, αντικαθίσταται διαρκώς από δεξιότητες.

Ένα τέτοιο σχολείο δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών μας. Αντιθέτως, ενισχύει και τροφοδοτεί προβλήματα που μπορεί να μην δημιουργούνται μέσα στην Εκπαίδευση και στο σχολείο, αλλά εκφράζονται με πολύ επιθετικό τρόπο, ειδικά τα τελευταία χρόνια, μέσα στις σχολικές τάξεις.

Δάσκαλοι, γονείς και μαθητές, παλεύουμε όλοι μαζί για ένα σχολείο που θα μορφώνει και δεν θα εξοντώνει. Δεν είμαστε αναλώσιμοι. Το σχολείο δεν μπορεί να λειτουργεί πάνω στην εξάντληση των ανθρώπων του. Και από αυτή την άποψη εμείς θα συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε για ένα σχολείο που θα μορφώνει ουσιαστικά τα παιδιά και θα κρατά ψηλά τους εκπαιδευτικούς.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΔΟΕ αποφάσισε στην τελευταία του συνεδρίαση, την Πέμπτη, 26 του Μάρτη, να πραγματοποιηθεί μια πανελλαδική μέρα δράσης με στόχο ακριβώς να αναδειχθούν αυτά τα προβλήματα, να αναδειχθεί το οξύ πρόβλημα της έλλειψης προστασίας των εκπαιδευτικών κατά την άσκηση του έργου τους και η συνολική φυσικά παιδαγωγική και εργασιακή απαξίωση, που ξαναλέμε, ήρθε στην επιφάνεια και με τον τραγικό θάνατο της συναδέλφισσάς μας στη Θεσσαλονίκη.

Οι δράσεις για τις 26 του Μάρτη είναι σημαντικές, είναι κρίσιμες. Έχει αποφασιστεί στάση εργασίας 2ωρη πρωινή, 8 με 10. Επιδιώκουμε να γίνουν ενημερώσεις το πρωί στα σχολεία, να μοιραστούν ανακοινώσεις της ΔΟΕ, να αναρτηθούν πανό σε σχολικές μονάδες, να αναπτυχθούν τοπικές ή πιο συνολικές δράσεις, παραστάσεις διαμαρτυρίας και άλλες μορφές που μπορούν να φέρουν στο επίκεντρο τα πραγματικά προβλήματα.

Στόχος είναι να υπάρξει και μέσα από αυτή την πρωτοβουλία που έρχεται ως συνέχεια αγωνιστικών δράσεων, κινητοποιήσεων, παρεμβάσεων, εκδηλώσεων, ημερίδων της ΔΟΕ, στόχος είναι να δυναμώσει η πανελλαδική κινητοποίηση και η πίεση προς την πλευρά της κυβέρνησης, ώστε να παρθούν ουσιαστικά μέτρα απέναντι στην πολιτική που μας απαξιώνει και μας αντιμετωπίζει ως κόστος.

Και έτσι θέλουμε στη σημερινή μας εκδήλωση, να καλέσουμε μάλλον τους συναδέλφους και τις συναδέλφισσες, τα Σωματεία σε όλη την Ελλάδα, να πάρουν πάνω τους αυτή την υπόθεση της οργάνωσης αυτής της κινητοποίησης, ώστε με ένα δυναμικό τρόπο να βγουν στο προσκήνιο τα προβλήματα και οι ανάγκες μας.

Δε θέλω να πω κάτι άλλο από την πλευρά μου. Στο σημείο αυτό να ξεκινήσουμε την εκδήλωσή μας και να δώσουμε νομίζω ευθύς αμέσως το λόγο στην κα Νέλλη Ασκούνη και την κα Αιμιλία Φάκου στη συνέχεια για την εισήγησή τους. Έχετε το λόγο.

N. ΑΣΚΟΥΝΗ: Ευχαριστούμε πολύ για την πρόσκληση να συμμετάσχουμε σε αυτόν τον κύκλο εκδηλώσεων της ΔΟΕ, που πραγματικά νομίζουμε ότι έχει πολλαπλή σημασία. Εννοώ ότι για τη δημιουργία ενός χώρου συνομιλίας μεταξύ των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, και την έχουμε ανάγκη αυτή τη συνομιλία νομίζω όλοι, αλλά και όσες και όσοι από εμάς δουλεύουμε στη

Βασική Εκπαίδευση είναι το βασικό μας αντικείμενο, έχουμε ανάγκη να συνομιλούμε με τους συναδέλφους, έστω και από απόσταση, και να διασταυρώνουμε τις σπτικές μας.

Πιστεύουμε ότι έχει μεγάλο ενδιαφέρον η θεματική αυτών των εκδηλώσεων, γιατί περιλαμβάνει ζητήματα με ιδιαίτερη σημασία, όχι μόνο από παιδαγωγική αλλά και από κοινωνική και πολιτική άποψη.

Είναι προφανές ότι αυτή η προσέγγιση δεν εξαντλεί το ζήτημα, η κοινωνιολογική εννοώ, ούτε απαντά με προφανή τρόπο στο ερώτημα τι πρέπει να γίνει, στα ερωτήματα δηλαδή που θέτει η καθημερινή διαχείριση των σχέσεων στο σχολικό πλαίσιο. Άλλωστε, σαφείς και καθαρές απαντήσεις δεν είναι εύκολο να δοθούν.

Θα προσπαθήσουμε όμως, εστιάζοντας στις κοινωνικές διαστάσεις, να φωτίσουμε λίγο το ευρύτερο πλαίσιο, αυτές τις κοινωνικές συνθήκες που γεννούν εντάσεις, αντιθέσεις και κοινωνικές ανισότητες, όπως γράφει το εισαγωγικό σημείωμα της πρόσκλησης για τη σημερινή εκδήλωση.

Πιστεύουμε ότι έχει σημασία η μεγάλη εικόνα, που μας βοηθάει να κατανοήσουμε καλύτερα την καθημερινή εμπειρία, τοποθετώντας τη μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, να διακρίνουμε δηλαδή τους κοινωνικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις ατομικές συμπεριφορές γονιών, μαθητών και εκπαιδευτικών, αντί να τις αποδίδουμε κυρίως σε ατομικές ιδιαιτερότητες.

Το σχολείο και η οικογένεια είναι κοινωνικοί θεσμοί, επομένως μεταβάλλονται ιστορικά. Το ίδιο μεταβάλλονται και οι σχέσεις τους μέσα στον χρόνο. Σε παλιότερες εποχές, όταν το γενικό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού ήταν χαμηλό, οι ρόλοι ήταν σαφώς διαχωρισμένοι. Τις τελευταίες δεκαετίες όμως, ιδίως από τις αρχές της δεκαετίας του '90 στις αναπτυσσόμενες λεγόμενες χώρες της Δύσης, οι γονείς καλούνται να εμπλακούν όλο και πιο ενεργά στην εκπαίδευση των παιδιών τους.

Οι κυρίαρχοι λόγοι και οι εκπαιδευτικές πολιτικές δίνουν ολοένα και μεγαλύτερη έμφαση στη σημασία του οικογενειακού περιβάλλοντος για τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα των παιδιών. Είναι πια κοινή πεποίθηση, ευρύτατα διαδεδομένη, ότι οι γονείς είναι υπεύθυνοι όχι μόνο για τη

συναισθηματική και φυσική ανάπτυξη των παιδιών τους, αλλά και για την εκπαιδευτική τους επιτυχία.

Όμως οι γονείς δεν είναι μια ομοιογενής κοινωνική κατηγορία και το ερώτημα είναι αν μπορούν όλοι να ανταποκριθούν σε αυτή την κοινωνική νόρμα του γονικού ρόλου.

Είναι πραγματικά τεράστιος ο αριθμός των ερευνών που δείχνει πώς οι ταξικές, εθνοτικές και φυλετικές διαφορές επιδρούν στη σχέση που οι γονείς και τα παιδιά διαμορφώνουν με το σχολείο. Αυτές οι διαφοροποιήσεις και οι ανισότητες που τις συνοδεύουν είναι και ο βασικός άξονας της εισήγησής μας, που έχει δύο σκέλη.

Το πρώτο αφορά ορισμένες βασικές όψεις αυτών των κοινωνικών διαφορών στη σχέση οικογένειας-σχολείου, πώς εμφανίζονται δηλαδή, ποια μορφή παίρνουν. Και το δεύτερο αφορά τον τρόπο που οι σύγχρονες πολιτικές για την Εκπαίδευση, αυτές που αποκαλούμε νεοφιλελεύθερες, στις οποίες αναφέρθηκε μόλις ο κ. Μαρίνης, επηρεάζουν τις πρακτικές των γονιών, το έργο και τις συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών, την εικόνα του δημόσιου σχολείου και βέβαια ενισχύουν τις κοινωνικές ανισότητες.

Θα δώσω εδώ τον λόγο στην Αιμιλία και θα συνεχίσω εγώ μετά.

A. ΦΑΚΟΥ: Καλησπέρα και από μένα, ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση και την ευκαιρία να βρισκόμαστε απόψε μαζί και να συνομιλούμε γι' αυτά τα τόσο ενδιαφέροντα ζητήματα. Και η επικοινωνία με τους γονείς αποτελεί όντως ένα ζήτημα που απασχολεί πολύ όλους εμάς τους εκπαιδευτικούς.

Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια φαίνεται ότι οι εντάσεις αυξάνονται, η επικοινωνία γίνεται όλο και πιο δύσκολη και οι εκπαιδευτικοί νιώθουμε συχνά τις παρεμβάσεις των γονέων όλο και πιο πιεστικές.

Θα προσπαθήσω να αναδείξω τις κοινωνικές διαφορές στον τρόπο που οι γονείς αντιλαμβάνονται την Εκπαίδευση και άρα τον ρόλο τους σε σχέση με αυτήν, τις προσδοκίες που έχουν σχετικά με την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών τους και στο τι κάνουν τελικά για να στηρίξουν αυτή την πορεία. Διαφορές που αν και επιδρούν καθοριστικά στη σχέση που αναπτύσσουμε με το σχολείο, μένουν συχνά αθέατες.

Γίνεται λοιπόν τις τελευταίες δεκαετίες, το ανέφερε και η Νέλλη, λόγος για τον καθοριστικό ρόλο της οικογένειας στην εκπαιδευτική και επαγγελματική σταδιοδρομία των μαθητών και των μαθητριών.

Διαστάσεις της γονικής συμμετοχής, όπως η προετοιμασία των παιδιών για το σχολείο, η παρακολούθηση των προγραμματισμένων συναντήσεων, των σχολικών εκδηλώσεων, η συνεργασία με το σχολείο, αλλά και η ενασχόληση των γονιών με τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια του εξωσχολικού χρόνου, με έναν τρόπο που συνηθίζουμε έτσι να αναφέρουμε ως ποιοτικό, δηλαδή αναγνώσεις βιβλίων, έτσι ενασχόληση με εκπαιδευτικά παιχνίδια, επισκέψεις σε θέατρα, μουσεία κτλ., αλλά φυσικά και η συμμετοχή σε εξωσχολικές δραστηριότητες, θεωρείται ότι συμβάλλουν πολύ θετικά, ενισχύουν την εκπαιδευτική επιτυχία και αξιολογούνται ως θετικές.

Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν παρατηρούμε ότι η συστηματική υποστήριξη και εποπτεία της επίδοσης των παιδιών, μοιάζει να αποτελεί όχι μόνο υποχρέωση των ίδιων των γονέων, αλλά και προϋπόθεση της σχολικής επιτυχίας.

Μάλιστα στη λογική αυτή κατά την δεκαετία του '80 σε διάφορες χώρες της Δύσης αναπτύσσονται εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και προγράμματα που επιχειρούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία εκπαιδεύοντας τους ίδιους τους γονείς προκειμένου να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις, τις δεξιότητες, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν στην υποστήριξη του εκπαιδευτικού έργου.

Φαίνεται δηλαδή ότι η αποτελεσματική λειτουργία του σχολείου προϋποθέτει την ύπαρξη ενός υποστηρικτικού οικογενειακού περιβάλλοντος, δηλαδή επί της ουσίας ένα παιδαγωγικό πλαίσιο στον χώρο του σπιτιού.

Ωστόσο αξίζει να αναρωτηθούμε αν μπορούν πράγματι όλοι οι γονείς να ανταποκριθούν σε αυτόν τον ιδιαίτερα απαιτητικό ρόλο, όπως θα φανεί και στη συνέχεια από την εισήγηση της Νέλλης, με τον ίδιο αποτελεσματικό τρόπο. Και επιπλέον αν τελικά αποτελούν οι γονείς μια ομοιογενή ομάδα, με κοινά δηλαδή χαρακτηριστικά, στάσεις, προσδοκίες και πρακτικές.

Προφανώς εδώ η απάντηση δε μπορεί να είναι μία και μοναδική. Οι παράγοντες που διαφοροποιούν τη σχέση των γονέων με την Εκπαίδευση είναι ποικίλοι. Φαίνεται όμως ότι συνήθως μας είναι πιο εύκολο να διαβάσουμε τις διαφορές στη στάση των γονέων ως ατομικές ιδιαιτερότητες, ενώ μας διαφεύγει η καθοριστική σημασία των κοινωνικών παραμέτρων, δηλαδή της κοινωνικής τάξης.

Όταν μιλάμε δηλαδή για τους γονείς ως κατηγορία, έχουμε στο μυαλό μας μια γενικευτική εικόνα, έναν μέσο γονέα, έτσι έναν ιδεότυπο του μέσου γονέα, που φαίνεται ότι περισσότερο αντανακλά κανονιστικά πρότυπα σε σχέση με τον γονεϊκό ρόλο, παρά την πραγματικότητα.

Και τι εννοώ την πραγματικότητα; Οι γονείς δεν αποτελούν μια ομοιογενή ομάδα. Μάλιστα οι διαφορές που παρατηρούμε στις πρακτικές τους, αλλά και στις αντιλήψεις τους, στον τρόπο που αντιλαμβάνονται τόσο την Εκπαίδευση όσο και τον δικό τους ρόλο, καθορίζονται από πολλούς παράγοντες.

Καθορίζονται πρώτα απ' όλα από τις εκπαιδευτικές εμπειρίες των ίδιων των γονέων, τη σχέση δηλαδή που είχαν οι ίδιοι με το σχολείο ως μαθητές και μαθήτριες, και την εκπαιδευτική τους πορεία, από τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας, τα κοινωνικά δίκτυα, τα μορφωτικά τους εφόδια, έτσι και την πληροφόρηση που έχουν οι ίδιοι σε σχέση με την Εκπαίδευση.

Με λίγα λόγια και όπως τα ερευνητικά δεδομένα αναδεικνύουν, καθοριστική φαίνεται να είναι η επίδραση της κοινωνικής προέλευσης των γονέων. Και τι εννοούμε με αυτό; Κυρίως δηλαδή του μορφωτικού επιπέδου και του επαγγέλματος. Επίδραση καθοριστική τόσο στις διαδικασίες της κοινωνικοποίησης μέσα στην οικογένεια, έτσι όσο και στον τρόπο με τον οποίο οι γονείς εμπλέκονται και υποστηρίζουν τα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο.

Πώς εκφράζονται όμως αυτές οι διαφορές; Μια πρώτη διαπίστωση είναι ότι το υποστηρικτικό περιβάλλον που αναμένουμε δεν είναι δεδομένο και δεν μπορούμε να το θεωρούμε δεδομένο.

Αυτό δεν σημαίνει φυσικά ότι οι γονείς δεν έχουν προσδοκίες ή πίστη στην Εκπαίδευση, αλλά ότι δεν είναι προφανές πάντα για εκείνους ποιος είναι ο αποτελεσματικός τρόπος υποστήριξης και το κατά πόσο

μπορούν όντως να υποστηρίξουν με έναν αποτελεσματικό τρόπο τα παιδιά τους.

Τα ερευνητικά δεδομένα μάλιστα καταγράφουν, για παράδειγμα, ότι η συχνότητα αλλά και οι μορφές επικοινωνίας με το σχολείο, η βοήθεια στη μελέτη, κάτι που μπορεί να το θεωρούμε πολύ δεδομένο, η εποπτεία της σχολικής επίδοσης, διαφοροποιούνται σημαντικά ανάμεσα σε γονείς που προέρχονται από τα λαϊκά στρώματα και γονείς από τα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα.

Για παράδειγμα στις οικογένειες των μεσαίων στρωμάτων παρατηρούμε αυτό που θα λέγαμε το μακροπρόθεσμο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής και κατ' επέκταση επαγγελματικής πορείας των παιδιών.

Έναν σχεδιασμό που περιλαμβάνει την επιλογή σχολείου και σε αυτό θα αναφερθεί στη συνέχεια η Νέλλη, πολλές φορές ακόμα και από τον Παιδικό Σταθμό έτσι μέχρι το Λύκειο, ως μια βασική στρατηγική αλλά και τη συστηματική παρέμβαση των γονέων με διάφορους τρόπους για την υλοποίηση αυτού του σχεδίου, δηλαδή την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου με τη μορφή οργανωμένων δραστηριοτήτων κτλ., ακόμα και τον έλεγχο και την παρέμβαση σε θέματα που αφορούν στο σχολείο.

Δεν αφήνεται δηλαδή, με λίγα λόγια θα λέγαμε, η εκπαίδευση σε καμία περίπτωση στην τύχη της ή αποκλειστικά και μόνο στο σχολείο. Παρατηρούμε ότι οι γονείς παρεμβαίνουν με πολύ συστηματικό τρόπο προκειμένου να εξασφαλίσουν έτσι την ποιότητα της εκπαίδευσης των παιδιών τους.

Στο πλαίσιο αυτό μια βασική παράμετρος που διαμορφώνει τη σχέση οικογένειας-σχολείου και διαφοροποιεί την αποτελεσματικότητα των πρακτικών των γονέων, όχι δηλαδή το κατά πόσο επιχειρούν να βοηθήσουν, αλλά κατά πόσο είναι αποτελεσματικός ο τρόπος με τον οποίο επιχειρούν αυτό να το κάνουν, βασική λοιπόν παράμετρος που καθορίζει είναι η γνώση σε σχέση με τις απαιτήσεις και τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος.

Και φαίνεται ότι αυτή τη γνώση δεν την κατέχουν όλοι οι γονείς. Όσο κι αν μας φαίνεται σχεδόν απίθανο το 2026, δεν είναι όλοι οι γονείς

εξοικειωμένοι με τον τρόπο λειτουργίας του σχολείου και τους επικοινωνιακούς κανόνες που αυτό θέτει.

Για παράδειγμα στην έρευνα που έκανα για τη διδακτορική μου διατριβή, θα δούμε κάποια αποσπάσματα και στη συνέχεια, το 2008, στην περιοχή του Περάματος, διαπίστωσα και με μεγάλη έκπληξη τότε και η ίδια και ήταν κάτι που δεν το περίμενα, ότι πολλές από τις μητέρες που συνομίλησα και τους πατέρες αλλά κυρίως συνομίλησα με μητέρες γι' αυτό το λέω, δεν είχαν φοιτήσει στο Λύκειο, ενώ κάποιες ήταν απόφοιτες Δημοτικού.

Πράγματι, ακόμα και με βάση την τελευταία απογραφή του 2021, φαίνεται ότι στην ηλικιακή κατηγορία των 30 με 45, το 20% είναι απόφοιτοι Δημοτικού, ενώ αν βάλουμε και την επόμενη γενιά, δηλαδή αν πάμε μέχρι τα 60, φτάνουμε περίπου στο 1/4 του πληθυσμού.

Αυτά τα δεδομένα μας καλούν να σκεφτούμε εάν όλοι οι γονείς είναι σε θέση να αποκωδικοποιήσουν τη γλώσσα του σχολείου, να γνωρίζουν δηλαδή τι αναμένει το σχολείο από τους ίδιους, αλλά και να υποστηρίξουν με αποτελεσματικό τρόπο τα παιδιά τους.

Θα δούμε κάποια παραδείγματα που ίσως μας βοηθήσουν να καταλάβουμε τον τρόπο που διαφοροποιούνται οι πρακτικές και να αντιληφθούμε την επίδραση κυρίως του μορφωτικού επιπέδου. Προέρχονται από την έρευνα που ήδη ανέφερα, που μελετούσε ακριβώς αυτό, δηλαδή τις ταξικές διαφοροποιήσεις των γονέων, δηλαδή πόσο διαφοροποιούνται οι πρακτικές, το τι κάνουν οι γονείς και πώς παρεμβαίνουν ανάλογα με την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκουν.

Οι αφηγήσεις των γονέων φωτίζουν τα όρια και τις δυνατότητες που θέτει η κοινωνική πραγματικότητα. Να δούμε κάποια από αυτά τα αποσπάσματα σε σχέση με τη μελέτη. Λέει ως πούμε η Μάρω, άνεργη, απόφοιτη Δημοτικού: «Λες, από το να πάει αδιάβαστος, κάτσε να του τα γράψω εγώ, μην πάει και δεν είναι γραμμένος. Τον βοηθούσα, ξέρεις, του τα έγγραφα ή τα κοιτούσα μετά και όταν έκανε λάθη, του τα έσβηνα και τον έβαζα να τα ξαναγράψει. Εκεί άρχισε αυτός να δυσανασχετεί και δεν μπορούσε, δεν το άντεχε αυτό. Έγραφε κάτι, πήγαινε, εγώ του τα έσβηνα και άντε πάλι από την αρχή και εκείνος εκνευριζόταν, αγχωνόταν, άρχιζε και γκρίνιαζε, άσε με, τι

κάνεις; Αλλά μπορούσες να αφήσεις και το παιδί να πάει και να τα έχει λάθος; Δεν γίνεται να τον αφήσεις και έτσι».

Και μου αναφέρει αργότερα ότι στη Δ' Δημοτικού το παιδί σταμάτησε να διαβάζει σχεδόν. «Δεν μπορούσε, δεν καταλάβαινε. Έγιναν και δύσκολα τα γράμματα, έγιναν πολύ δύσκολα. Δεν μπορείς να φανταστείς τι τους βάζουν. Πράγματα που ούτε εγώ δεν τα καταλαβαίνω. Δεν μπορούσα πια ούτε εγώ να βοηθήσω».

Και ένα άλλο παράδειγμα από ένα άλλο σχολείο στο κέντρο της Αθήνας, η Αλίκη, άνεργη την περίοδο εκείνη, γιατί έχει σημασία, η έρευνα έγινε την περίοδο της κρίσης, δηλαδή το 2008 μέχρι το 2009, άνεργη ωστόσο πτυχιούχος των τότε ΤΕΙ, διαβάζει μόνη της: «Διαβάζει μόνη της, ναι, τώρα διαβάζει μόνη της. Προτιμώ να πάει αδιάβαστη παρά με λυμένες τις ασκήσεις και να μην τις έχει καταλάβει. Τώρα, τι να της να της πω, να της κάνω ερωτήσεις για την ιστορία και αυτά, αυτό το κάνω. Αυτό μόνο που κάνω είναι να της θέσω τα όρια για να καθίσει να διαβάσει, γιατί αν την αφήσω δεν θα καθίσει».

Εδώ βλέπουμε ότι και στις δύο περιπτώσεις γίνεται προσπάθεια. Και προσπάθεια γίνεται και ενδιαφέρον υπάρχει. Ωστόσο οι παρεμβάσεις των μητέρων δεν είναι το ίδιο αποτελεσματικές. Δεν ανταποκρίνονται δηλαδή έτσι στον τρόπο που με έναν τρόπο το σχολείο θα ανέμενε και με έναν τρόπο που να μπορούν πραγματικά να υποστηρίξουν τα παιδιά στη μελέτη, ειδικά στην πρώτη περίπτωση που όπως φαίνεται η παρέμβαση της μητέρας έχει τελικά και τα αντίθετα αποτελέσματα.

Και αυτό, γιατί όπως φαίνεται η πρώτη μητέρα δεν γνωρίζει ποιος είναι ο κατάλληλος τρόπος βοήθειας και αυτό προφανώς σχετίζεται άμεσα με τη δική της σχολική εμπειρία και το δικό της μορφωτικό επίπεδο.

Ας δούμε μερικά παραδείγματα ακόμα σε σχέση με τις μορφές επικοινωνίας με το σχολείο και τη συχνότητα αυτής της επικοινωνίας. Αναφέρει η Γιώτα, εργάτρια που φοιτά στο Λύκειο την περίοδο εκείνη: «Ναι ξέρω τι θα μου πεις, θα μπορούσα να κάνω χρήση γονικής άδειας. Όχι γιατί ο δικός μου ο τομέας είναι πάρα πολύ δύσκολος και εντάξει θα την πάρω την άδεια. Ποιος θα βλέπει τα μούτρα τους μετά που θα είναι ως το πάτωμα, για

πες. Μιλάω τηλεφωνικά και κάπου όταν τα βρίσκουμε» εννοεί με τη δασκάλα, «κάπου συναντιόμαστε. Τη δασκάλα που έχει τώρα την έχω γνωρίσει την κοπέλα, σε κάτι παρελάσεις συναντιόμαστε και με βλέπουν, ξέρουν ποια είμαι, τους εξηγώ την κατάσταση και πάει η μαμά μου και παίρνει τους βαθμούς».

Και λίγο παρακάτω λέει: «Εγώ πήγα μόνο δύο φορές να παρακολουθήσω παράσταση και ευτυχώς πρόλαβα, μόνο δύο φορές. Ξέρεις τι είναι να πας δύο φορές να παρακολουθήσεις παράσταση; Εμένα μου στοίχιζε αυτό, αλλά δεν μπορούσα να κάνω διαφορετικά».

Η Σωτηρία, άνεργη η οποία διέκοψε το σχολείο στο Λύκειο: «Πιστεύω ότι αυτό που λέει ο δάσκαλος είναι σωστό, γιατί είναι δάσκαλος έτσι πιστεύω. Εγώ πιστεύω ότι ό,τι κάνει ο δάσκαλος το κάνει επειδή ξέρει και να το κάνει, τι να πω εγώ. Έτσι πιστεύω, για να γίνει δάσκαλος πρέπει να το ξέρει, να έχει μάθει σε αυτό. Θα πάω εγώ να του πω να μην το κάνει, να μην το κάνει; Έτσι πιστεύω, έχει σπουδάσει αυτό το πράγμα. Να πάω εγώ να του πω κάτι που δεν έχω μάθει;».

Η Σοφία, καθηγήτρια Γερμανικών και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου: «Ο ρόλος μου είναι να υποστηρίξω το παιδί μου για να μπορέσει να διαχειριστεί το πρόβλημα. Γιατί δυσκολίες και ανθρώπους που θα μιλάνε άσχημα ή θα του κάνουν τη ζωή δύσκολη, θα αντιμετωπίσει γενικά στη ζωή του. Ο ρόλος του γονιού είναι να στηρίζει το παιδί του για να το βοηθήσει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα. Ο δάσκαλος και κάθε δάσκαλος δεν αντέχει την άμεση κριτική, είναι σαν να παρεμβαίνεις, σαν να τον ακυρώνεις. Και αυτό δεν μπορεί να το αντέξει και φυσικά δεν θα έχει αποτέλεσμα. Έμμεσα μπορείς να πεις κάποια πράγματα όμως εγώ συνήθως δεν το κάνω. Η αρνητική κριτική ή η σύγκρουση δεν θα βελτιώσουν τα πράγματα και το αποτέλεσμα θα είναι να διαταραχθεί και η σχέση με το παιδί. Οπότε έτσι με έναν τρόπο το προστατεύεις. Πιο αποτελεσματικό είναι να προετοιμάζεις το παιδί. Πρέπει πριν μιλήσεις να αξιολογείς και την προσωπικότητα του δασκάλου, πόσο ανοιχτός είναι και αν θα έχει αποτέλεσμα».

Αυτό που παρατηρούμε σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις είναι μια αποστασιοποίηση σε σχέση με το σχολείο. Δηλαδή φαίνεται ότι οι μητέρες δεν παρεμβαίνουν στο έργο του σχολείου, κάποιες φορές δεν επισκέπτονται κιόλας το σχολείο.

Ωστόσο αυτό που έχει μια σημασία για να καταλάβουμε πώς επιδρούν οι κοινωνικές διαφορές και οι κοινωνικές ανισότητες, είναι οι διαφορετικοί όροι της αποστασιοποίησης.

Βλέπουμε δηλαδή ότι στις περιπτώσεις των μητέρων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο αυτή η απόσταση, η απουσία καμιά φορά από το σχολείο οφείλεται είτε σε αντικειμενικές δυσκολίες όπως οι ανελαστικές συνθήκες εργασίας είτε πολλές φορές εκφράζει την εμπιστοσύνη προς το σχολείο ως θεσμό. Μάλιστα πολύ συχνά συνοδεύεται και από συναισθήματα αμηχανίας ή ντροπής. Πολλές μητέρες στις συνομιλίες εξέφραζαν αυτό το συναίσθημα της ντροπής ότι «τι να πάω τώρα εγώ να πω που δεν ξέρω».

Φαίνεται λοιπόν ότι για την εκπαίδευση των παιδιών τους βασίζονται στο σχολικό θεσμό θεωρώντας ότι όπως μας δείχνουν και σχετικές έρευνες ο ρόλος τους είναι δευτερεύων και περιορίζεται κυρίως στην εξασφάλιση αξιοπρεπών όρων διαβίωσης και τον έλεγχο της συμπεριφοράς των παιδιών.

Αντίθετα στην τελευταία περίπτωση η μητέρα φαίνεται να νιώθει ικανή να διαχειριστεί και να ελέγξει τη σχέση και η αποστασιοποίηση αποτελεί μια επιλογή. Δεν σημαίνει ότι πρόκειται για καλύτερη διαχείριση αλλά σημασία έχει να καταλάβουμε ότι η μητέρα νιώθει ικανή να διαχειριστεί αυτή τη σχέση ακριβώς γιατί το μορφωτικό της επίπεδο, τα μορφωτικά της δηλαδή προνόμια της επιτρέπουν να νιώθει εμπιστοσύνη στις δυνατότητές της και στην άνεση να χειριστεί αυτή τη σχέση.

Επιχείρησα να δείξω πώς η κοινωνική προέλευση των γονέων επιδρά και τελικά διαφοροποιεί τις αντιλήψεις και τις πρακτικές τους σε σχέση με την Εκπαίδευση. Με άλλα λόγια η δυνατότητα των γονέων να έχουν μια ευέλικτη και ισότιμη σχέση με το σχολείο δεν είναι ίδια για όλους. Σε μεγάλο βαθμό είναι κοινωνικά ταξικά προσδιορισμένη.

Γιατί μπορεί να έχει σημασία όμως αυτό; Γιατί μας δίνει έναν ακόμα φακό μέσα από τον οποίο μπορούμε να εξετάσουμε και να κατανοήσουμε τη σχέση των γονέων με το σχολείο. Και ο τρόπος που ερμηνεύουμε μια κατάσταση ερμηνεύει και τη στάση μας απέναντί της.

Αν για παράδειγμα την απουσία των γονέων ή τη δυσκολία τους να στηρίξουν τα παιδιά τους τη δούμε ως αδιαφορία ή ως επιλογή τότε είναι εύκολο να υιοθετήσουμε μια αμυντική στάση και να θεωρήσουμε ότι αυτή η συνθήκη δεν αλλάζει.

Αν όμως αναγνωρίσουμε την προσπάθεια που κάνουν αλλά και τα όρια τα κοινωνικά προσδιορισμένα μέσα στα οποία κινούνται την απόσταση που χωρίζει δηλαδή ορισμένους γονείς από τον κόσμο του σχολείου και τα πράγματα που εμείς πολύ συχνά θεωρούμε αυτονόητα τότε μπορούμε να αναζητήσουμε και τρόπους για να γεφυρώσουμε αυτή την απόσταση.

Θα δώσω τώρα το λόγο στην Νέλλη.

N. ΑΣΚΟΥΝΗ: Θα σταθώ σε ορισμένα χαρακτηριστικά της περιόδου που ζούμε που επηρεάζουν καθοριστικά τη σχέση της οικογένειας και του σχολείου.

Είναι κοινός τόπος ότι ζούμε σε μια εποχή ρευστότητας, αβεβαιότητας και επισφάλειας όχι μόνο για τα χαμηλά αλλά και για μεγάλο μέρος των μεσαίων στρωμάτων. Η κυριαρχία αυτού που αποκαλούμε νεοφιλελευθερισμό δηλαδή η αποδυνάμωση του κράτους πρόνοιας, έμφαση στην ελεύθερη αγορά, στην ατομική επιλογή και στην ατομική ευθύνη, επηρεάζει καθοριστικά την Εκπαίδευση εισάγοντας στο εκπαιδευτικό πεδίο τις αρχές εκείνες που διέπουν την αγορά δηλαδή τον ανταγωνισμό, την αποδοτικότητα και την αξιολόγηση με βάση την απόδοση.

Η σημασία της Εκπαίδευσης ως δημόσιου αγαθού υποχωρεί, όπως υποχωρεί και η ευθύνη του κράτους για τη χρηματοδότηση και την παροχή της σε όλους. Βλέπουμε λοιπόν τη λογική της ελεύθερης αγοράς να διεισδύει στους εκπαιδευτικούς θεσμούς και να αντικαθιστά σταδιακά τους μορφωτικούς στόχους με μετρήσιμους δείκτες ποιότητας.

Βλέπουμε τον ανταγωνισμό να εισάγεται με διάφορες μορφές ανάμεσα στα σχολεία και γενικότερα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, στο Πανεπιστήμιο αυτή η διαδικασία είναι εδραιωμένη εδώ και πολλά χρόνια, τον ανταγωνισμό λοιπόν προκειμένου να διεκδικήσουν πόρους όχι μόνο οικονομικούς αλλά και ανθρώπινους.

Βλέπουμε τέλος το έργο του εκπαιδευτικού να μεταβάλλεται και τη διδασκαλία να περιορίζεται σιγά-σιγά σε ό,τι μετριέται μέσα από εξετάσεις και τεστ. Η Εκπαίδευση όλο και λιγότερο αντιμετωπίζεται ως δημόσιο κοινό αγαθό που υπηρετεί το σύνολο της κοινότητας.

Αντίθετα γίνεται αντιληπτή ως ένα είδος εμπορεύματος, ένα ανταγωνιστικό ιδιωτικό αγαθό το οποίο υπηρετεί πρωτίστως το συμφέρον του ατόμου που εκπαιδεύεται και αποτιμάται με βάση την αξία που έχει στην αγορά δηλαδή με όρους τυπικών προσόντων, πτυχίων και πιστοποιητικών.

Στην Ελλάδα παρόλο που κάποιες αλλαγές δεν είναι τόσο εμφανείς όσο σε άλλες χώρες ιδίως στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας βλέπουμε ότι αυτή η λογική διαχέεται στο χώρο της Εκπαίδευσης κυρίως μέσα από έννοιες που από πρώτη άποψη έχουνε μία θετική σημασία όπως είναι η επιλογή, η βελτίωση της ποιότητας, η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα, η αριστεία.

Όπως δήλωνε πριν από μερικά χρόνια η πρώην υπουργός παιδείας ανοίγουν εισαγωγικά: «Αριστεία είναι να ξεπερνάς τον εαυτό σου. Αριστεία στο σχολείο, αριστεία στον επαγγελματικό στίβο, αριστεία στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, αριστεία παντού. Η αριστεία είναι τρόπος ζωής, είναι να ξυπνάς κάθε μέρα και να λες στον εαυτό σου: Σήμερα θα γίνω καλύτερος από αυτό που είμαι».

Μέσα σε ένα περιβάλλον λοιπόν όλο και πιο ανταγωνιστικό ο καθένας θεωρείται υπεύθυνος για την επιτυχία ή την αποτυχία του. Μαθητές, εκπαιδευτικοί, σχολεία, Πανεπιστήμια καλούνται να γίνουν όλο και πιο αποδοτικά, να βελτιώσουν την ποιότητά τους, να ξεπεράσουν τον εαυτό τους και τους άλλους.

Σε αυτές τις συνθήκες λοιπόν όπου η Εκπαίδευση γίνεται όλο και πιο αναγκαία αλλά όλο και λιγότερο επαρκής προϋπόθεση για την επαγγελματική και κοινωνική επιτυχία οι γονείς καλούνται να εμπλακούν όλο και πιο ενεργά στην Εκπαίδευση των παιδιών τους, να υποστηρίξουν τη σχολική φοίτηση, να διαμορφώσουν στρατηγικές, να κάνουν όσο το δυνατόν πιο αποδοτικές εκπαιδευτικές επιλογές.

Η εμπλοκή αυτή όπως είπε και η Αιμιλία, θεωρείται μέρος της γονικής ευθύνης, προϋπόθεση της σχολικής επιτυχίας και καθοριστική για τη μελλοντική κοινωνική πορεία των παιδιών. Αυτή η πίεση επηρεάζει καθοριστικά την οργάνωση και το περιεχόμενο της οικογενειακής ζωής, ιδίως τις οικογένειες των μεσαίων στρωμάτων όπου η επένδυση στην Εκπαίδευση είναι κομβική για το μέλλον των παιδιών τους.

Ταυτόχρονα δημιουργεί μια μεγάλη ένταση και αγωνία των γονιών πώς να διασφαλίσουν ότι το παιδί τους θα έχει μια καλή εκπαίδευση. Ένταση και αγωνία που μεταφέρεται στα παιδιά αλλά και στους εκπαιδευτικούς και αγωνία που τροφοδοτείται επίσης από μια ευρεία δυσπιστία και απαξίωση του δημόσιου σχολείου στην οποία επίσης αναφέρθηκε στην αρχή ο Σπύρος Μαρίνης.

Υπάρχει μια διάχυτη πεποίθηση ότι η ποιότητα της δημόσιας Εκπαίδευσης δεν είναι καλή, ότι τα σχολεία δεν δουλεύουν, ότι οι εκπαιδευτικοί είναι βολεμένοι δημόσιοι υπάλληλοι που δεν κάνουν καλά τη δουλειά τους και πάει λέγοντας.

Και παρ' όλο που πολύ συχνά η άμεση εμπειρία της επαφής με τα σχολεία διαψεύδει κάτι τέτοιο και παρ' όλο που δεν βασίζεται σε τεκμηριωμένα στοιχεία η πεποίθηση αυτή λειτουργεί σαν προφανής αλήθεια που πλήττει το κύρος και την αξιοπιστία της δημόσιας Εκπαίδευσης αλλά και βέβαια των εκπαιδευτικών στη δημόσια σφαίρα.

Βλέπουμε λοιπόν μέσα σε αυτό το πλαίσιο να εγκαθίστανται πρακτικές που έχουν στόχο να αντισταθμίσουν αυτό που οι γονείς αντιλαμβάνονται ως ανεπάρκειες πραγματικές ή υποθετικές των δημόσιων σχολείων. Πρακτικές που άμεσα ή έμμεσα εισάγουν μορφές ιδιωτικοποίησης της Εκπαίδευσης και δεν αναφέρομαι μόνο στα φροντιστήρια, ένα θεσμό πολύ παλιό στην ελληνική κοινωνία που όμως έχει διευρυνθεί σε τεράστιο βαθμό τα τελευταία χρόνια.

Σύμφωνα με έρευνα του ΚΑΝΕΠ της ΓΣΕΕ το 2023, τα ελληνικά νοικοκυριά δαπάνησαν περίπου 614 εκατομμύρια για φροντιστήρια. Οι δαπάνες αυτές την τελευταία διετία παρουσιάζουν μια αύξηση της τάξης του 36% ειδικά στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ενώ, και αυτό έχει μεγάλη

σημασία, η δαπάνη για φροντιστήρια γενικής παιδείας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση αυξήθηκε τέσσερις φορές μέσα στην τελευταία δεκαετία.

Εκτός από τα φροντιστήρια διαπιστώνουμε την ανάπτυξη παράλληλα ενός πλήθους παράλληλων οργανωμένων εξωσχολικών δραστηριοτήτων εκπαιδευτικών, αθλητικών, καλλιτεχνικών που δεν στοχεύουν μόνο στη δημιουργική απασχόληση των παιδιών αλλά και παράλληλα στην ανάπτυξη δεξιοτήτων σε μια λογική διαμόρφωσης προσόντων που αυξάνουν τις πιθανότητες επιτυχίας στο μέλλον αλλά και την εκπαιδευτική αξία του παιδιού.

Οι γονείς λοιπόν λειτουργούν ως επενδυτές και καταναλωτές εκπαιδευτικών υπηρεσιών αγοράζοντας συγκεκριμένα εκπαιδευτικά αγαθά ενώ παράλληλα τα παιδιά υφίστανται όλο και νωρίτερα την πίεση αυτού του παράλληλου εκπαιδευτικού προγράμματος γιατί ξεκινάει σε όλο και μικρότερη ηλικία όλο και πιο νωρίς και ταυτόχρονα τη συρρίκνωση του χαλαρού ελεύθερου χρόνου.

Μια άλλη μορφή των γονικών στρατηγικών και παρεμβάσεων στην Εκπαίδευση αφορά την επιλογή σχολείου, στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα εννοώ. Στην Ελλάδα δεν έχει θεσμοθετηθεί το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής σχολείου στο πλαίσιο της δημόσιας Εκπαίδευσης. Είχε βέβαια εξαγγελθεί στην αρχή της θητείας αυτής της κυβέρνησης αλλά ευτυχώς δεν έχει ακόμα τουλάχιστον υλοποιηθεί.

Και λέω ευτυχώς γιατί στις χώρες που εφαρμόζεται δεν φαίνεται να έχει ουσιαστικά αποτελέσματα ως προς τη βελτίωση της ποιότητας των σχολείων που επαγγέλλεται, έχει όμως συμβάλλει καθοριστικά στην ενίσχυση της ανισότητας και του κοινωνικού διαχωρισμού.

Βέβαια και στη χώρα μας λειτουργεί ένα είδος άτυπης επιλογής όχι και τόσο περιορισμένης ειδικά σε περιοχές με ετερογενή κοινωνικά μαθητικό με ετερογενή κοινωνικά πληθυσμό ιδίως με μεγάλη συγκέντρωση μεταναστών. Εκεί παρατηρείται συχνά το φαινόμενο οι γονείς, προσπαθώντας να εξασφαλίσουν ένα σχολείο με καλύτερο επίπεδο να χρησιμοποιούν διάφορους τρόπους αποφεύγοντας να γράψουν το παιδί τους στο σχολείο όπου ανήκει.

Τέλος μια άλλη μορφή επιλογής θεσμοθετημένη αυτή τη φορά και απόλυτα εναρμονισμένη με τη λογική του ανταγωνισμού και της αριστείας, είναι οι ιδιαίτερες κατηγορίες σχολείων τα πειραματικά τα πρότυπα τα καλλιτεχνικά και πιο πρόσφατα τα Ωνάσεια, τα οποία δημιουργούν ένα ιδιαίτερο δίκτυο αριστείας στο εσωτερικό του δημόσιου σχολείου τροφοδοτώντας στρατηγικές διάκρισης και μεταφέρουν την ένταση του ανταγωνισμού όλο και νωρίτερα στην εκπαιδευτική διαδρομή.

Διαβάζω αυτές τις μέρες άρθρα στον τύπο για τις εξετάσεις τα πρότυπα και βλέπω όλο και πιο συχνά να χαρακτηρίζονται ως μικρές πανελλήνιες με ότι σημαίνει αυτό.

Να σταματήσω εδώ γιατί νομίζω ότι μιλήσαμε πολύ επαναλαμβάνοντας ότι σταθήκαμε με την Αιμιλία σε μία μόνο διάσταση αυτού του σύνθετου ζητήματος που θέτει η σημερινή εκδήλωση. Εστιάσαμε στις γονικές πρακτικές τις ανισότητες και τις συνέπειες των εκπαιδευτικών πολιτικών που ακολουθούνται.

Δεν μιλήσαμε για πρακτικές λύσεις οι οποίες άλλωστε δεν είναι ούτε απλές ούτε προφανείς εξαρτώνται όμως πάντα από τον τρόπο που διατυπώνουμε το πρόβλημα. Έχει λοιπόν μεγάλη σημασία πώς βλέπουμε την πραγματικότητα γιατί αυτοί οι πολιτικοί προσανατολισμοί που κυριαρχούν δεν επηρεάζουν μόνο το πώς οργανώνεται και διοικείται η Εκπαίδευση.

Εμφανίζονται ταυτόχρονα ως μονόδρομοι ως προφανείς αδιαμφισβήτητες αλήθειες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο όλοι μας ως μαθητές γονείς εκπαιδευτικοί αντιλαμβανόμαστε και αποφασίζουμε για την Εκπαίδευση αλλά τελικά και για την ίδια τη ζωή μας. Το να μπορούμε να δούμε κριτικά αυτή την επίδραση είναι πιστεύω το πρώτο βήμα για να μπορέσουμε να αντιδράσουμε. Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εμείς ευχαριστούμε πολύ την κα Ασκούνη και την κα Φάκου για την πολύ ενδιαφέρουσα, πολύ μεστή εισήγηση που ανοίγει νομίζω αρκετούς προβληματισμούς.

Να περάσουμε ευθύς αμέσως στην επόμενη εισήγηση, στον κ. Γιώργο Νικολαΐδη. Κύριε Νικολαΐδη, έχετε το λόγο.

Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ: Ευχαριστώ πολύ, ευχαριστώ για την πρόσκληση, ε, και για την καλή πρωτοβουλία. Τα συγχαρητήριά μου στη ΔΟΕ.

Εγώ να πω πάραυτα ότι αν μπορώ να συνεισφέρω σε αυτή τη συζήτηση κάτι, είναι από αυτά που μπορώ να πω ότι κατά κάποιο τρόπο έχω καταλάβει στα 21 χρόνια που υπηρετώ σε αυτή τη θέση στο Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού είναι ένας δημόσιος Οργανισμός, είναι ένα δημόσιο Ερευνητικό Ινστιτούτο του Υπουργείου Υγείας, το οποίο αναπτύσσει διάφορες δράσεις στο χώρο της δημόσιας υγείας του παιδιού και η δικιά μας διεύθυνση από το 1979 που υπάρχει, αναπτύσσει μια σειρά από δράσεις πάνω στη γενική θεματική της βίας κατά των παιδιών, της θυματοποίησης του παιδιού και ως εκ τούτου, κατά κάποιο τρόπο θα προσπαθήσω να επικεντρωθώ σε αυτό που ξέρω για να μη μιλάω για πράγματα της γενικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής που σίγουρα υπάρχουν άλλοι πολύ καλύτεροι από μένα γνώστες του πράγματος, αλλά στο κομμάτι της βίας κατά των παιδιών, της βίας από τα παιδιά και το πώς αυτό μπορεί να εκδηλώνεται μέσα στη σχολική ζωή στις μέρες μας.

Και το λέω αυτό έτσι εισαγωγικά, γιατί ακούγοντας τις πολύ ενδιαφέρουσες εισηγήσεις, που προηγήθηκαν να μιλήσω και εγώ για μια πρόταση, για μία διαπίστωση που εμφανίζεται να έχει το στάτους προφανούς αλήθειας στις μέρες μας και αυτή είναι ότι ζούμε μια εποχή έκρηξης της ανήλικης παραβατικότητας.

Αυτό θα το ακούσετε σε οποιονδήποτε χώρο δημοσιολογούντων στις μέρες μας, στα μέσα ΜΜΕ, πολύ συχνά οποτεδήποτε έχουμε περιστατικά με δράστες ανηλίκων, πράξεων βίας θα δείτε να υπάρχει μία κάλυψη η οποία είναι τρομολαγνική κατά κάποιο τρόπο με όλους τους κανόνες της επικοινωνιακής τρομολαγνείας, μουσικό χαλί, adagio από πίσω, κηλίδες από αίμα σε σχολικές αίθουσες, σε κτίρια, σε τοίχους, σε πατώματα, οι οποίες έρχονται και επανέρχονται στα 2,5 λεπτά του τηλεοπτικού ρεπορτάζ, άσχετα αν ανήκουν σε πλάνα αρχείου ή όχι, αν ανήκουν στο συγκεκριμένο συμβάν.

Εδώ υπάρχει μία γενικότερη φιλολογία η οποία θέλει να πείσει ότι τα παιδιά ξαφνικά έχουν γίνει πάρα πολύ επικίνδυνα. Και το λέω αυτό γιατί εκτός από το ότι αυτό έτσι είναι στην επικοινωνιακή ζωή της χώρας μας τα τελευταία τουλάχιστον τρία χρόνια, υπάρχει ένα ερώτημα: Είναι αυτό πραγματολογικά ορθό;

Υπάρχει μια αύξηση των κρουσμάτων βίας με δράστες ανηλίκους στις μέρες μας; Αυτό νομίζω ότι αξίζει τον κόπο λιγάκι να το απαντήσουμε με βάση τα διατιθέμενα εμπειρικά στοιχεία, κυρίως γιατί το θεωρώ μία καλή αρχή για να συζητήσουμε το ποιο είναι το πρόβλημα με τη βία απ' τα παιδιά στα σχολεία.

Δεν είναι για να αρνηθούμε ότι υπάρχει πρόβλημα, αλλά για να καταλάβουμε τις πραγματικές διαστάσεις και κυρίως για να μην μπαίνουμε στο εσωτερικό μιας συζήτησης με μη ρεαλιστικές αναπαραστάσεις των πραγματικών διαστάσεων του προβλήματος. Αν μπορώ να δείξω για λίγο, να διαμοιραστούμε μία παρουσίαση γι' αυτό το πρώτο κομμάτι και μετά θα φύγω από την παρουσίαση για να κάνουμε έτσι λίγο μια πιο ελεύθερη κουβέντα πάνω στο θέμα.

Μιας και είμαστε σε μια συνάντηση του χώρου της Εκπαίδευσης, συχνά ξεκινάω αυτή την συζήτηση με ένα απόσπασμα από ένα κείμενο που περιγράφει την τρέχουσα νέα γενιά με τα μελανότερα χρώματα, ότι είναι πιο βίαιη από τις παλιότερες εποχές, ότι δεν σέβεται ήθη, δεν έχει ηθική, δεν έχει πειθαρχία και άλλα τέτοια.

Και θα πει κανείς ότι το κείμενο αυτό είναι από κάποια τρέχουσα έτσι παραφιλολογία, αλλά στα αλήθεια είναι απ' τον Ησίοδο, από τον 8ο αιώνα π.Χ. Το λέω αυτό γιατί η πεποίθηση ότι κάποτε υπήρχε εποχή που τα παιδιά ήταν σεβαστικά, οι τιμές λογικές και οι έμποροι τίμιοι είναι κάτι που μάλλον υπάρχει διαχρονικά στις γενιές των ανθρώπων. Χωρίς αυτό κατ' ανάγκη να σημαίνει ότι κάτι τέτοιο είναι πραγματολογικά αληθές.

Αν πάει κανείς να δει τις στατιστικές της ανήλικης παραβατικότητας της Eurostat, τις τελευταίες που αφορά τις δικαστικές αποφάσεις, θα δει ότι η Ελλάδα είναι σε μια από τις χαμηλότερες θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη διαχρονία, τα κρούσματα ανήλικης παραβατικότητας στην Ελλάδα αυξήθηκαν μεν, αλλά αυξήθηκαν στα χρόνια της οικονομικής κρίσης, όπως ακριβώς είχε προβλεφθεί στα αλήθεια από πολλούς ανθρώπους.

Γιατί ξέρουμε ότι όταν οι κοινωνίες περνάνε από τις συμπληγάδες μιας κοινωνικοοικονομικής κρίσης, όπως αυτή που πέρασε η ελληνική κοινωνία την προηγούμενη δεκαετία, όταν αυξάνεται δηλαδή το

ποσοστό της φτώχειας και αυξάνεται η κοινωνική ανισότητα, αυξάνεται το ποσοστό των νοικοκυριών με παιδιά τα οποία διαβιούν σε συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού, ξέρουμε ότι αυξάνονται όλοι οι δείκτες της διαπροσωπικής βίας και παραβατικότητας.

Αυτό έγινε και στην Ελλάδα και μάλιστα έγινε ακριβώς όπως θα το προέβλεπε η Γραμματεία η Επιστημονική γενικά. Πρώτα αυξήθηκαν τα κρούσματα της διαπροσωπικής βίας με δράστες ανηλικούς και σταθεροποιήθηκαν και άρχισαν να πέφτουν μετά πρώτα και μετά ακολούθησαν τα αντίστοιχα από ενηλικούς.

Αν πάμε δε στα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας για την παραβατικότητα, θα δείτε ότι τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια αύξηση στα περιστατικά που επιλαμβάνεται η Αστυνομία, αυτό είναι μια διαφορετική μέτρηση από της Eurostat που μετράει τις δικαστικές αποφάσεις και εμπλοκές, άλλο είναι ποια περιστατικά ασχολείται η Αστυνομία, άλλο τα Δικαστήρια.

Βεβαίως λοιπόν υπάρχει μια αύξηση τα τελευταία χρόνια, μόνο που αν αφαιρέσει κανένας τα αδικήματα των λεγόμενων ειδικών νόμων, δηλαδή του νόμου περί όπλων, του νόμου περί ναρκωτικών και του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, θα δείτε στην πορτοκαλί καμπύλη ότι αυτή η αύξηση σχεδόν εξαφανίζεται. Γιατί; Γιατί τα τελευταία χρόνια αυξάνεται η αυστηροποίηση, η αυστηρότητα με την οποία ο ποινικός νόμος κάνει εύκολο το να ασχοληθεί με έναν ανήλικο η Αστυνομία.

Φαίνεται ότι μάλλον η κοινωνία μας έχει μία δυσκολία να διαχειριστεί αλλιώς τους ανηλικούς, παρά μόνο τους διαχειρίζεται με έναν τρόπο αστυνομικό και κατασταλτικό. Παράδειγμα: Το '19 αλλάζει ο νόμος περί όπλων και η κατοχή, χρήση, εμπορία κροτίδων βεγγαλικών, φωτοβολίδων γίνεται κακούργημα ισοδύναμο με το να έχει κανείς καλάσνικοφ.

Ως εκ τούτου, κάθε Κυριακή η Αστυνομία τσιμπάει κάποιους πιτσιρικάδες στα γήπεδα που έχουν βεγγαλικά. Αυτοί πάνε πια για κακούργημα. Τους τσίμπαγε και πριν το 2019, αλλά αυτοί δεν πηγαίνουν κατά δυστυχία σε αυτή τη διαδικασία.

Το '22 αλλάζει ο Ποινικός Κώδικας και ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, γίνονται πιο αυστηρές οι ποινές, γίνεται ποινή, κατάσταση για την οποία μπορεί ένας ανήλικος να οδηγηθεί σε φυλακή ανηλίκων και να εκτίσει ποινή φυλάκισης, ακόμα και τα αδικήματα παραβίασης του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας, δηλαδή το να κατεβάζει παράνομα ταινίες.

Η αυστηροποίηση αυτή έχει οδηγήσει αυτά τα τελευταία τρία-τέσσερα χρόνια να πενταπλασιαστεί ο αριθμός των ανηλίκων κρατουμένων στη φυλακή της Κασσαβέτειας, στη Χαλκιδική, που είναι η βασική φυλακή που κρατάμε ανηλίκους και μάλιστα σε πολύ άθλιες συνθήκες.

Νούμερο ένα αιτία ε για την οποία οι ανήλικοι είναι σε εκείνη τη φυλακή που έχει υπερπολλαπλάσιο πλέον πληθυσμό από αυτόν που είχε σχεδιαστεί και αντέχει είναι οι κατηγορίες για διακίνηση ανθρώπων. Είναι δηλαδή ασυνόδευτοι μετανάστες που τους πάμε κατηγορούμενους ότι είναι traffickers, ενώ στα αλήθεια είναι απλώς παιδιά που πέρασαν με τη βάρκα μαζί με τα άλλα.

Επίσης αυστηροποιείται το '23 και ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας και η λεγόμενη αντικοινωνική οδήγηση γίνεται κακούργημα, δηλαδή η σουζα και πάει λέγοντας.

Αν πάμε σε έναν φορέα που μετράει ανεξάρτητα απ' την αυστηρότητα ή όχι του θεσμικού πλαισίου τα συμβάντα εμπλοκής παιδιών με βία, που ένας τέτοιος φορέας είναι το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας του Πανεπιστημίου Αθηνών, που απ' το 1998 μετράει περιοδικά με βάση τη μεθοδολογία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας τι λένε τα παιδιά σε μεγάλα, τυχαία επιλεγμένα δείγματα σε όλα τα σχολεία της Ελλάδας για την εμπλοκή τους σε βίαια συμβάντα, θα δείτε ότι η εικόνα που προκύπτει απ' τα ίδια τα παιδιά και που είναι ανεξάρτητη απ' το πόσο αυστηροί είμαστε ή όχι, μάλλον είναι κοντά σε αυτό που προκύπτει απ' την εικόνα της Eurostat.

Δηλαδή υπήρχε μια αύξηση στα χρόνια της οικονομικής κρίσης και μετά υπήρξε σταθεροποίηση και πτώση. Το ίδιο και για την εμπλοκή των παιδιών σε συμβάντα εκφοβιστικής βίας, είτε ως δράστες είτε ως θύματα.

Το μόνο πράγμα που φαίνεται ότι σταθερά αυξάνει είναι η εμπλοκή παιδιών σε συμβάντα ηλεκτρονικού εκφοβισμού, του cyber bullying

του λεγόμενου, αλλά είτε ως δράστες είτε ως θύματα. Αλλά αυτό, αν μου επιτρέπτε, είναι μάλλον μία διαφορά περισσότερο μέσου. Τα παιδιά έχουν ανιχνεύσει ότι είναι πιο αποτελεσματικό, προκαλεί μεγαλύτερη ψυχική οδύνη να ντροπιάσουν ένα άλλο παιδί στον ψηφιακό κόσμο παρά να του δώσουν δύο σφαλιάρες. Αυτό είναι μια μετατόπιση του μέσου και όχι κατ' ανάγκη μια μετατόπιση της ουσίας ή της ποσότητας εν συνόλω.

Γιατί τα λέω όλα αυτά και τα δείχνω κιόλας ως γραφήματα, γιατί νομίζω ότι γίνονται πολύ πιο εύληπτα όσον αφορά την παραστατικότητα τους: Γιατί, αν μη τι άλλο, δεν υπάρχει πουθενά κανένα εμπειρικό στοιχείο, καμιά στατιστική σειρά, η οποία να μας δείχνει ότι ξαφνικά τα παιδιά έγιναν ένας κίνδυνος για την κοινωνία.

Παρ' όλα αυτά, η διαπίστωση από την οποία ξεκινάει σχεδόν οποιοσδήποτε γράφει ή μιλάει αυτές τις μέρες για οποιαδήποτε θέματα βίας με εμπλοκή παιδιών είναι μια διαπίστωση που είναι τελείως στον αέρα, ότι ζούμε μια εποχή έκρηξης της παραβατικότητας στην Ελλάδα.

Εγώ να συμφωνήσω ότι μπορεί ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά του τι πράγματα κάνουν, τα όποια παιδιά κάνουν, ό,τι κάνουν, να έχουν χαρακτήρες, ποιότητες μιας σκληρότητας, μιας αναλγησίας που ίσως δεν τις βλέπαμε στο παρελθόν. Αυτό είναι κάτι στο οποίο μπορώ κι εγώ να συμφωνήσω με βάση την κλινική μας εμπειρία στο ινστιτούτο, αλλά κι αυτό δεν είναι τώρα καινούργιο.

Είναι κάτι το οποίο συμβαίνει τουλάχιστον απ' τα χρόνια της οικονομικής κρίσης. Από τότε έχει αρχίσει να μας έρχονται περιστατικά σε σχολεία, σε γειτονιές με παιδιά που είχαν χαρακτήρες, ποιότητες αναλγησίας που δεν τις βλέπαμε παλιότερα, όντως.

Πώς μπορούμε να καταλάβουμε αυτό το ποιοτικό χαρακτηριστικό; Γιατί εγώ επιμένω, δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι υπάρχει μια ποσοτική αύξηση των κρουσμάτων βίας, μάλιστα, θα σας έλεγα ότι εμπειρικά και υποκειμενικά θα ήμουν πιο κοντά στο ότι σήμερα τα παιδιά έχουν πολύ λιγότερες στιγμές εμπλοκής σωματικής σε σχέση με παλαιότερα.

Και ενδεχομένως τα ποιοτικά πιο σκληρά, πιο ανάλγητα, λίγα περιστατικά που συμβαίνουν είναι σε τόσο μεγάλη απόσταση με την καθημερινότητα των σημερινών παιδιών που δεν έχουν ή έχουν πάρα πολύ λίγη σωματική εμπλοκή στην καθημερινότητά τους, στο παιχνίδι, στο πώς θα τσακωθούν.

Και είναι τόσο απροπαράσκειο το σύστημα και των ίδιων των παιδιών, αλλά και των ενηλίκων φροντίδας τους, είτε απ' τον ρόλο του γονιού, είτε απ' τον ρόλο του εκπαιδευτικού, είτε του άλλου επαγγελματία ή φροντιστή, που με το που πέφτει μια σφαλιάρα σχεδόν παγώνει όλο το σύστημα και δεν έχει καθόλου αντιστάσεις ή τρόπους να εμπλακεί. Αλλά αυτό είναι μια δική μου, αν θέλετε, υποκειμενική αίσθηση.

Το σίγουρο είναι ότι τα λίγα περιστατικά που συμβαίνουν μπορεί να έχουν κάποιες ποιότητες ιδιαίτερης σκληρότητας, αλλά και πάλι πώς θα το καταλάβουμε αυτό για να μπορέσουμε να το ελέγξουμε καλύτερα και να το επηρεάσουμε.

Εγώ θα σας έλεγα ότι πέρα απ' τους παράγοντες του ευρύτερου κοινωνικού συγκείμενου που ήδη αναφέρθηκαν στις προηγούμενες εισηγήσεις και οι οποίοι σίγουρα ισχύουν, και θα προσέθετα σε αυτό ότι οι κοινωνικές συνθήκες, το πώς επηρεάζονται, δεν έχουν να κάνουν, ξέρετε, και τόσο και με τα συγκεκριμένα μέτρα που λαμβάνονται εντός του σχολικού μηχανισμού ή του μηχανισμού της Εκπαίδευσης.

Αν, για παράδειγμα, μια κοινωνία γίνεται ολοένα και πιο άδικη, ολοένα και πιο άνιση, έχει μεγαλύτερα κομμάτια της τα οποία είναι με τη νεότητά τους χωρίς να έχουν ορατό μέλλον ενσωμάτωσης με έναν, ας πούμε, τρόπο που να είναι επιθυμητός στο κοινωνικό σύνολο, αυτό θα παράγει απόνερα και αντιδράσεις και στον εκπαιδευτικό μηχανισμό, όπως και να το διαχειριστεί κανείς στα αλήθεια.

Αυτό το βλέπουμε, για παράδειγμα, από περιστάσεις, για παράδειγμα, στη Δυτική Ευρώπη, στα σχολεία της δυτικής όχθης του Παρισιού ή των αντίστοιχων φτωχογειονιών των μεταναστών τρίτης γενιάς στο Λονδίνο ή στο Βέλγιο ή σε άλλες μεγάλες πόλεις της Δυτικής Ευρώπης.

Όταν δεν έχεις μια πραγματική, ρεαλιστική προοπτική να προτείνεις στη νεότητα, η νεότητα θα βγάζει διάφορα φαινόμενα που μετά δεν

θα μαζεύονται στα πλαίσια μόνο του εκπαιδευτικού μηχανισμού. Αλλά ας γυρίσουμε στα δικά μας. Πώς μπορούμε να καταλάβουμε αυτή την ιδιαίτερη σκληρότητα που μπορεί να δείχνουν τα παιδιά σήμερα και στο σχολείο; Όχι μόνο στο σχολείο βέβαια.

Εγώ θα σας πρότεινα δύο μηχανισμούς για να ξεκινήσουμε. Ο ένας αφορά τον κόσμο όλο και ο άλλος αφορά ιδιαίτερα την Ελλάδα. Ο μηχανισμός που αφορά όλο τον κόσμο είναι το ότι με τη διαθεσιμότητα που υπάρχει στις τεχνολογίες της Πληροφορικής και Επικοινωνίας, πλέον οτιδήποτε κάνουν τα παιδιά και όχι μόνο τα παιδιά και οι ενήλικες, έχει ένα πολύ ευρύτερο ακροατήριο ή εν δυνάμει ακροατήριο.

Δηλαδή, μια σφαλιάρα, κάτι που σκαρώνουν τα παιδιά σε ένα σχολείο, ποιος θα ήταν ο αποδέκτης, οι παρακολουθητές, οι bystanders που θα λέγαμε στην αγγλική βιβλιογραφία αυτού του φαινομένου πριν 50 χρόνια; Τα παιδιά της του ίδιου τμήματος, της ίδιας τάξης, του ίδιου σχολείου; Την επαύριο θα το μάθαιναν όλα τα παιδιά του σχολείου, τα παιδιά της γειτονιάς, του διπλανού σχολείου. Κάπου εκεί θα τέλειωνε το κοινό.

Σήμερα, οποιαδήποτε πράξη, από ένα απλό αστείο στον καθηγητή μέχρι μια σοβαρότερη πράξη βίας μεταξύ των παιδιών, θα καταγραφεί μέσα από ένα κινητό και θα ανέβει σε μια εφαρμογή τύπου TikTok ή δεν ξέρω κι εγώ τί, με ενδεχόμενο κοινό δυνητικά όλο τον πλανήτη.

Αυτό, ως εξέλιξη, αλλάζει ποιοτικά τους χαρακτήρες με τους οποίους συμβαίνουν οι όποιες πράξεις παραβατικότητας βίας και με δράστες παιδιά. Και τα παιδιά δεν έχουν τις ίδιες αναστολές στο να μπουν στο κυνήγι της κοινωνικής ορατότητας, υπό την έννοια του ότι για να τραβήξεις την προσοχή πια του πλανήτη, το να ρίξεις απλώς μια σφαλιάρα στον διπλανό σου δεν θα αρκείσει. Σφαλιάρες πέφτουν και καταγράφονται κάθε στιγμή χιλιάδες.

Πρέπει να κάνεις κάτι πραγματικά ακραίο για να τραβήξεις την προσοχή, για να κατακτήσεις αυτό που λέγεται κοινωνική ορατότητα. Βέβαια, σε αυτό θα πρέπει να είμαστε ειλικρινείς, στο ότι το κυνήγι της κοινωνικής ορατότητας δεν είναι κάτι που τα παιδιά το ανακάλυψαν μόνα τους. Το είδαν κι από εμάς τους ενηλίκους.

Κι αν θέλουμε να είμαστε τίμιοι με το πώς θέλουμε να πάμε τα πράγματα με τα παιδιά, καλύτερα θα ήταν πρώτα να κοιτάξουμε το πόσες φορές κοιτάμε εμείς το κινητό μας να δούμε τις αντιδράσεις της τελευταίας μας ανάρτησης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αν έχουμε μπει σε μια λογική που ο μακαρίτης Όσκαρ Ουάιλντ είχε πει ότι το χειρότερο πράγμα από το να σε κακολογούν είναι το να μη μιλάνε για σένα καθόλου, θα αισθανόταν απολύτως δικαιωμένος γι' αυτό.

Νομίζω ότι αν δεν ήμασταν σε μια τέτοια κοινωνία εμείς οι ενήλικες, ίσως και τα παιδιά να μην μπαίνανε σε αυτή την άμιλλα ακρότητας και στα περιστατικά της παραβατικότητάς τους. Και σε κάθε περίπτωση δε νομίζω ότι αυτό θα μπορεί να μαζευτεί όσο η κοινωνία γενικότερα των ενηλίκων είναι σε μια λογική κυνηγιού της ορατότητας και τρόμου μήπως κανείς είναι αθέατος.

Η δεύτερη διαδρομή που θα σας πρότεινα για να καταλάβουμε τα περιστατικά και τη σκληρότητά τους που συμβαίνουν στα παιδιά σήμερα στην Ελλάδα και αφορά ίσως αποκλειστικά την ελληνική κοινωνία είναι η εξής. Η ελληνική κοινωνία τα τελευταία 15 χρόνια, αν πούμε ότι μιλάμε για το πώς φέρονται οι έφηβοι στην Ελλάδα, αυτά τα παιδιά που είναι 14, 15, 16, τα τελευταία 15, 16, χρόνια βασικά περνάει από μια διαδοχική αλληλουχία κρίσεων, επικείμενων δεινών.

Ένας έφηβος που είναι σήμερα στα 16 του χρόνια, αυτό που θυμάται ως βίωμα, όχι ως κάτι που διάβασε ότι ίσχυε σε κάποια άλλη χώρα, σε κάποια άλλη κοινωνία, που γινόταν σε μια άλλη ιστορική εποχή, αυτό που έζησε ο ίδιος, είναι στ' αλήθεια μια αλληλουχία από περιόδους επικείμενων δεινών. «Οικονομική κρίση, θα χρεοκοπήσουμε».

Μην κοιτάτε, όλοι θέλουμε να το ξεχάσουμε το υποκειμενικό βίωμα των χρόνων, ας πούμε, από το 2010 ως το 2015, κάπου εκεί που κάθε οκτώ μήνες λέγαμε θα χρεοκοπήσει όλη η χώρα, δεν θα έχουμε λεφτά για να δεν θα έχουμε βενζίνη να κυκλοφορούν τα αμάξια, θα υπάρχει στάση πληρωμών, δεν ξέρω κι εγώ τί.

Πολλοί άνθρωποι έχασαν τη δουλειά τους, άλλοι έχασαν το σπίτι τους ή κινδύνεψαν να το χάσουν. Το κλίμα ήταν πολύ διαφορετικό. Οικονομική κρίση λοιπόν, θα χρεοκοπήσουμε. Πρακτικά, με το που τέλειωσε η

οικονομική κρίση στην Ελλάδα, μπήκαμε σχεδόν κατευθείαν στην υγειονομική κρίση, «θα πεθάνουμε». Θυμηθείτε τον κορονοϊό και το κοινωνικό κλίμα που επικράτησε τότε.

Και με το που τελείωσε η υγειονομική κρίση, μπήκαμε κατευθείαν στη γεωπολιτική κρίση. Πόλεμοι, δεν ξέρουμε τι θα συμβεί. Εγώ το λέω και το ξαναλέω, διάβασα τη δήλωση του Γερμανού Υπουργού Εξωτερικών, που έλεγε ότι ίσως ήταν το τελευταίο ειρηνικό καλοκαίρι που περάσαμε στην Ευρώπη και μου σηκώθηκε η τρίχα, λέω πώς τα λένε αυτά τα πράγματα τόσο ελαφρά την καρδιά.

Θέλω να πω, δεν υπάρχει πουθενά στο βίωμα των παιδιών η προσδοκία ότι το αύριο θα είναι καλύτερο από το σήμερα. Υπάρχει μόνο το ότι θα έρθουν χειρότερα. Και σε αυτό, σε αυτή την εμπειρία των επικείμενων δεινών, η αφήγηση που άκουσαν τα παιδιά από εμάς τους μεγάλους ποια ήταν; Βασικά αυτό που λέει η ταινία του Τζέιμς Μποντ, «Ζήσε και άσε τους άλλους να πεθάνουν». Κοίτα να τη βολέψεις. Αυτό τους είπαμε. Αυτό τους είπαμε στην οικονομική κρίση.

Μετά στην υγειονομική κρίση τους είπαμε, «εσύ προστατεύσου γιατί ο άλλος άνθρωπος είναι θανάσιμη πηγή κινδύνου για σένα». Το λέω και το ξαναλέω, αν υπάρχει μια γενιά, μια φουρνιά παιδιών που εμένα με ανησυχεί για το πώς θα συμπεριφερθεί στην πορεία του χρόνου, αυτοί είναι τα παιδιά που τα βρήκε η αφήγηση της καραντίνας στα πρώτα χρόνια της Εκπαίδευσης. Δηλαδή Νηπιαγωγείο, Α' Δημοτικού, αυτά τα παιδιά που τελειώνουν τώρα την Πρωτοβάθμια και αρχίζουν τη Δευτεροβάθμια.

Γιατί αυτή είναι μια ηλικία που φυσιολογικά το παιδί βγαίνει από το πολύ οικογενειακό περιβάλλον και ανακαλύπτει στο σχολικό πλαίσιο κατ'εξοχήν ότι ο άλλος άνθρωπος είναι χαρά της ζωής. Ότι τα άλλα παιδιά είναι χαρά, είναι ευτυχία, είναι παιχνίδι, είναι γνωριμία, είναι πράγματα που κάνουμε. Λέμε εμείς τώρα, είναι και από κοινού μάθηση. Είναι φλερτ, γιατί είναι όλα ζευγαρωμένα από το νηπιαγωγείο τώρα.

Είναι, ένα ωραίο πράγμα, είναι η απάντηση στις ανάγκες μου, είναι η ικανοποίηση των επιθυμιών μου. Και σε εκείνη την ηλικία εμείς τους είπαμε, «Ο άλλος άνθρωπος είναι θανάσιμη πηγή για σένα» κι εσύ ο ίδιος

μπορεί να είσαι θανάσιμη πηγή θανάτου για τους παππούδες, τη γιαγιά και πάει λέγοντας. Για αυτή τη γενιά έχω μια ανησυχία, δεν σας κρύβω.

Λοιπόν, θέλω να πω με τούτο ότι τα παιδιά που είναι στην εφηβεία σήμερα στην Ελλάδα δεν έχουν καθόλου δική τους εμπειρία ότι το αύριο θα είναι καλύτερο. Η εμπειρία τους είναι ότι το αύριο θα είναι χειρότερο.

Και αυτό που τους προτρέψαμε να κάνουν είναι το άλλο παιδί, τον άλλο άνθρωπο, αντί να τον αντιμετωπίσουν ως κάτι καλό, κάτι θετικό στο οποίο να επενδύσουν ψυχικά, τους είπαμε, «Αποεπένδυσε. Φύγε από τον άλλον άνθρωπο. Κοίτα την πάρτη σου. Αντιμέτωπισε τον άλλον άνθρωπο είτε ως ανταγωνιστή για τους ίδιους πόρους είτε στη χειρότερη περίπτωση ως θανάσιμη απειλή στην κρίση του κορονοϊού».

Και μετά ερχόμαστε εμείς και μας κάνει εντύπωση γιατί τα παιδιά μπορεί να είναι τόσο ανάλγητα το ένα με το άλλο. Εμείς διαβρώσαμε συστηματικά ή προσπαθήσαμε τουλάχιστον να διαβρώσουμε συστηματικά τη δυνατότητα των παιδιών να επενδύουν το ένα στο άλλο.

Αν δείτε τη θεωρία των εγκληματολόγων, θα σας πουν ότι και σε μια σύγκρουση διαπροσωπική αυτό που θα καθορίσει το πόσο μακριά θα πάει η βαλίτσα, πόσο βαριές θα είναι οι συνέπειες της βίας, γιατί δεν είναι μόνο «λόγο στο λόγο πλακωθήκαμε, πιαστήκαμε στα χέρια», είναι και το μέχρι πού θα το πάμε.

Αυτό που καθορίζει αυτό είναι το κατά πόσο έχω μια γενικότερη επένδυση στον άλλον άνθρωπο, αν την ανθρώπινη ζωή για παράδειγμα τη θεωρώ μια αξία που δεν την παραβλάπτω, κάτι μου λείπει. Λοιπόν, προσπαθήσαμε όλα αυτά τα χρόνια να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να αποεπενδύσει το ένα παιδί από το άλλο.

Και τώρα ερχόμαστε και λέμε ότι είναι πιθανόν αυτά τα φαινόμενα να τα διαχειριστούμε πώς; Με το να φοβηθούμε το παιδί και με το να επενδύσουμε σε τεχνολογίες ασφάλειας και επιτήρησης. Ασφάλειας με την έννοια της αγγλικής λέξης security και όχι με την έννοια της αγγλικής λέξης safety. Καταστολής δηλαδή και επιτήρησης.

Εγώ θα σας πω κάτι. Οσοδήποτε μεγάλο ή μικρό να είναι το πρόβλημα, το μόνο σίγουρο και το μόνο σίγουρο υπό την έννοια της εμπειρικής τεκμηρίωσης, της εμπειρίας από άλλες κοινωνίες, είναι ότι δεν

πρόκειται να λυθεί με τεχνολογίες ασφάλειας και επιτήρησης. Δεν πρόκειται να λυθεί με κατασταλτικά μέτρα.

Δείτε για παράδειγμα στις ΗΠΑ τα προγράμματα μηδενικής ανοχής στη βία, τα οποία είχαν εφαρμοστεί σε ομοσπονδιακό επίπεδο στα σχολεία επί κυβερνήσεως Τζορτζ Μπους του νεότερου και τα οποία είχε αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά τους ως αρνητική και γι' αυτό σταμάτησαν.

Ξέρουμε, ιδιαίτερα με βάση το πολύ αρνητικό αντιπαράδειγμα των ΗΠΑ, όπου κάθε μέρα τα παιδιά, οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί, οι επισκέπτες περνάνε ανιχνευτή μετάλλου για να μπουν σε κάθε σχολικό χώρο. Όπου σε κάθε σχολικό campus υπάρχει οπλισμένη υπηρεσία ασφαλείας, όπου υπάρχουν κάμερες παντού.

Και μ' όλα ταύτα οι ΗΠΑ φιγουράρουν σταθερά και με μεγάλη απόσταση από όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ και ποσοτικά στα κρούσματα της βίας με δράστες παιδιά και ποιοτικά στα θανατηφόρα και στα πολύ νεκρά τέτοια κρούσματα. Ξέρουμε ότι αυτή η πολιτική δεν πρόκειται να μειώσει τη βία. Αντιθέτως, μάλλον στατιστικά τουλάχιστον, επιδημιολογικά την επαυξάνει.

Και ξέρετε γιατί την επαυξάνει; Δείτε το εξαιρετο ντοκιμαντέρ του Αμερικανού κινηματογραφιστή Μάικλ Μουρ που λέγεται «Columbine High» από τον τίτλο του ομώνυμου σχολείου που έγινε ένα μακελειό, που αναλύει το ερώτημα γιατί στις ΗΠΑ υπάρχει τόση βία στα σχολεία. Και με χειρουργική ακρίβεια ανατέμνει απαντώντας στις εναλλακτικές εκδοχές, καταλήγοντας στο ότι η κοινωνία του φόβου είναι μια πιο βίαιη κοινωνία στο διαπροσωπικό επίπεδο.

Αν η κοινωνία αρχίσει και αγοράσει αυτή τη βινιέτα του επικίνδυνου εφήβου, του παιδιού που είναι απειλή για την κοινωνία, αν το κάθε παιδί αρχίζει να φοβάται το διπλανό παιδί, αν ο κάθε γονιός αρχίσει να φοβάται το παιδί του διπλανού γονιού, αν ο εκπαιδευτικός φοβάται το παιδί και το παιδί τον εκπαιδευτικό, ο γονιός και τούμπάλιν, αν υποδαυλίζουμε με κάθε δυνατό τρόπο την αντιπαράθεση, μια ψευδοαντιπαράθεση ανάμεσα στους τρεις πυλώνες της εκπαιδευτικής διαδικασίας που είναι οι μαθητές, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί, και αντί να σκεφτούμε τι μας φταίει και όλοι μαζί δεν μπορούμε να κάνουμε καλύτερα τη δουλειά μας, αλλά αρχίσουμε

κανιβαλικά ο ένας να στρέφεται τεχνηέντως εναντίον στον άλλον, τότε το πιθανότερο είναι ότι θα παραχθεί περισσότερη βία από αυτή που έχουμε.

Όσο και να επενδύσουμε σε μέτρα αυστηροποίησης, κάμερες και ποινές, θα έχουμε περισσότερη βία. Αντιθέτως, αν επενδύσουμε σε πολιτικές να κάνουμε την εκπαιδευτική κοινότητα περισσότερο κοινότητα απ' ό,τι είναι, να επενδύσουμε περισσότερο στην ομάδα των παιδιών, να δουλέψουμε περισσότερο με τα παιδιά για να τα κάνουμε να νιώσουν περισσότερο μέλη μιας συλλογικότητας, αλληλέγγυα μέλη μιας ομάδας, μιας κοινότητας εν τέλει, ξέρουμε ότι αυτό αποδίδει.

Και αποδίδει και στις ανεπτυγμένες κοινωνίες, αποδίδει ακόμα και σε περιβάλλοντα πολύ πιο δύσκολα από τη δική μας κοινωνία. Και να σας πω και κάτι: Όσον αφορά την παραβατικότητα, υπάρχουν κοινωνίες στις οποίες οι ηλικίες πολώνονται πολύ περισσότερο προς την ανηλικότητα και τη νεότητα, οι αναπτυσσόμενες κοινωνίες, και υπάρχουν και θύλακες αυτών των κοινωνιών, όπου ζουν εκατομμύρια άνθρωποι σε συνθήκες πολύ μεγάλης ανομίας.

Και αναφέρομαι στις φαβέλες των μεγαλουπόλεων της Λατινικής Αμερικής, στις τενεκεδουπόλεις της Αφρικής, εκεί που υπάρχουν πολύ πιο νέοι από τον γερασμένο πληθυσμό της Ευρώπης και οι οποίοι ζουν και με το σιδερικό στην τσέπη και μέσα στην παρανομία και στο έγκλημα. Λοιπόν, κι εκεί βλέπετε στη φαβέλα του Σάο Πάολο στη Βραζιλία, σκέφτηκε κάποιος να πάει σ' αυτά τα παιδιά και να τους πει «έλα να σου μάθω ένα μουσικό όργανο, να κάνουμε μια συμφωνική ορχήστρα».

Και αυτά τα εγχειρήματα, «να σου κάνω μια συμφωνική ορχήστρα, να κάνουμε μια χορωδία, να ανεβάσουμε ένα θεατρικό έργο, να κάνουμε μια παράσταση», έχουν τεκμηριωμένη αποτελεσματικότητα στο να βγάζουν από μια τροχιά εγκλήματος, βίας και παραβατικότητας ακόμα και παιδιά πολύ σκληρά και πολύ δυσκολεμένα, που μπροστά σ' αυτά τα δικά μας παραβατικά παιδιά είναι τα παιδιά της χορωδίας.

Λοιπόν, σε ανάλογο τόνο, προγράμματα που δένουν μια τάξη, δένουν ένα σχολείο, του δίνουν μια ταυτότητα, του δίνουν την αίσθηση ότι είναι μια κοινότητα που τη διέπουν κανόνες, που υπάρχουν δικαιώματα, που τα δικαιώματα τα εγγυάται το σύνολο και το σύνολο σημαίνει καθένα μέλος

του συνόλου έχει δικαίωμα και υποχρέωση να υπερασπίζεται τον πιο αδύναμο αν πάνε να παραβιαστούν τα δικαιώματά του.

Τέτοια προγράμματα και πρακτικές που κάνουν μια τάξη να νιώθει κάτι, να νιώθει όχι ένα σύνολο ατόμων, αλλά μια ενότητα, μια κοινότητα ανθρώπων, αυτά έχουν αποδεδειγμένη αποτελεσματικότητα στο να μειώνουν τα περιστατικά βίας και μεταξύ των παιδιών και από τα παιδιά προς τους καθηγητές και από τους καθηγητές προς τα παιδιά και από τους γονείς προς τους καθηγητές και από όλους προς όλους.

Και αν υπάρχει κατά τη γνώμη μου μια κατεύθυνση στην οποία αξίζει τον κόπο να στραφούμε, είναι η ενίσχυση της αλληλεγγύης και των δεσμών της εκπαιδευτικής κοινότητας, αντίθετα με αυτό που επιχειρείται κατά τη γνώμη μου να υποδαυλιστεί στις μέρες μας.

Και επειδή δεν μ' αρέσει ποτέ να μασάω τα λόγια μου, εγώ δεν καταλαβαίνω ποια είναι η σκοπούμενη αποτελεσματικότητα μέτρων όπως αυτή η περιβόητη πλατφόρμα για το bullying, όπου ο καθένας μπορεί να γράφει. Όπως επίσης δεν καταλαβαίνω πού μπορεί να πάει, πού μπορεί να οδηγήσει την Εκπαίδευση η πρακτική του να φωνάζουμε την Εισαγγελία και την Αστυνομία, είτε είμαστε γονείς, είτε είμαστε εκπαιδευτικοί για τα παιδιά, είτε οτιδήποτε.

Είμαι αρκετά μεγάλος ώστε να θυμάμαι ότι κάποτε φωναζόταν και το σύνθημα «έξω από τα σχολεία η Αστυνομία» και νομίζω ότι είναι επίκαιρο όσο ποτέ. Δεν πρόκειται η αστυνομία να λύσει ούτε τα προβλήματα bullying, ούτε τα προβλήματα βίας μεταξύ των παιδιών, ούτε ανάμεσα σε γονείς, εκπαιδευτικούς και παιδιά.

Δεν πρόκειται η Αστυνομία να υποκαταστήσει τα πραγματικά ελλείμματα που μπορεί να έχει η Εκπαίδευση και η εκπαιδευτική διαδικασία σήμερα, αλλά πάντως σίγουρα δεν πρόκειται καμιά καταστολή, κανένας εισαγγελέας, κανένας αστυνομικός να εμπνεύσει κανένα παιδί για τη μαγεία των μαθηματικών, για τους κόσμους που σου ανοίγει η λογοτεχνία, για το πόσο μπορεί να σου δώσει, δώσει στον άνθρωπο δύναμη η φυσική και η χημεία ή ενόραση για τη ζωή και τον κόσμο τα καλλιτεχνικά μαθήματα.

Αν χρειάζεται κατά τη γνώμη μου κάτι, είναι μια αντιδιαμετρική κίνηση. Και να σας πω και κάτι. Γιατί για παράδειγμα στα σχολεία που έχουν μια ειδική ταυτότητα, όπως για παράδειγμα τα καλλιτεχνικά, τα μουσικά σχολεία, έχουμε συστηματικά πολύ λιγότερα κρούσματα βίας και αλληλοκατηγορίας; Όχι, δεν υπάρχουν. Αλλά υπάρχει μια διαδικασία που τα επιλύει κάπως.

Γιατί αυτά είναι σχολεία που καλώς ή κακώς έχουν κάπως μια ταυτότητα. Εμείς, τα 21 χρόνια που δουλεύω σ' αυτόν τον χώρο, έχουμε κληθεί σε πάρα πολλά σχολεία να βοηθήσουμε επειδή είχαν θέματα βίας και αυτά. Οποτεδήποτε έχει αφιερωθεί μια σχολική, μια διδακτική ώρα, δεν σας λέω παραπάνω, μία, στην αρχή της χρονιάς, να συζητηθεί με τα παιδιά τι είμαστε εδώ που ήρθαμε, τι είμαστε εδώ; Είμαστε ρεμπέτ ασκέρι; Είμαστε άτομα που έλεγε και η μακαρίτισσα η Θάτσερ, «δεν υπάρχουν κοινωνίες, υπάρχουν μόνο άτομα»; Είμαστε άλογα κούρσας που τρέχουν προς τις πανελλήνιες και τίποτα άλλο;

Οποτεδήποτε έχει αφιερωθεί μια ώρα να συζητήσουμε με λόγια αναλόγως με το επίπεδο, την ηλικία των παιδιών, ότι είμαστε μια ομάδα, μια κοινότητα και αυτό σημαίνει ότι έχουμε δικαιώματα και υποχρεώσεις και όλοι είμαστε μέρος αυτής της εγγύησης όλων προς κάθε επιμέρους μέλος και να υπάρξουν κρούσματα εκφοβιστικής ή άλλης βίας, που μπορεί να υπάρξουν, παιδιά είναι, μαζεύονται και μαζεύονται πολύ πιο γρήγορα, πολύ πιο εύκολα.

Οποτεδήποτε είμαστε ένα διάχυτο πράγμα που δεν μαζεύεται πουθενά, πράγμα το οποίο εγώ καταλαβαίνω ότι προφανώς επάγεται και από εκπαιδευτικές πολιτικές όλες τις τελευταίες δεκαετίες με αυτόν τον ρυθμό πολυβόλου, που τα γνωστικά αντικείμενα τρέχουν και το βιβλίο ύλης που και όλα αυτά, ας πούμε, προφανώς μετά δεν συμμαζεύεται εύκολα και ζητάμε από τον εισαγγελέα και τον αστυνομικό να μας κάνουν τι; Τον παιδαγωγό;

Εγώ λοιπόν λέω ότι αυτό που χρειαζόμαστε δεν είναι περισσότερη καταστολή, είναι μάλλον περισσότερη δημοκρατία και περισσότερη αλληλεγγύη στην κοινότητα όλων των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Χρειαζόμαστε οι τρεις βασικές συνιστώσες να βοηθηθούν για να κάνουν τη δουλειά τους καλύτερα και όχι να τους φέρουμε τεχνηέντως σε

αντιπαράθεση τη μια με την άλλη, γιατί αυτό αφήνει στο απυρόβλητο τους πραγματικούς φταίχτες και τα πραγματικά ελλείμματα της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Κι αν μου επιτρέπτετε, πριν κλείσω, και δυο κουβέντες ακόμα. Επειδή και οι δύο μακαρίτες οι γονείς μου ήταν εκπαιδευτικοί στη Μέση Εκπαίδευση και την Εκπαίδευση την έχω από τα παιδικά μου χρόνια στη ζωή μου, θέλω να σας πω ότι το κύρος ενός επαγγέλματος που μπορεί να δέχεται πλήγματα από διάφορα πράγματα, πάρα πολύ συχνά στ' αλήθεια καθορίζεται ως προς το κύριο κομμάτι από αντικειμενικές συνθήκες που αν δεν αλλάξουν τα πράγματα δεν είναι τόσο...

Τι θέλω να πω με αυτό; Η μάνα μου, η μακαρίτισσα, γεννήθηκε σε ένα ορεινό χωριό, σε μια οικογένεια αγροτών και κτηνοτρόφων. Το ότι τα πήγαινε καλά με τα γράμματα και το σχολείο και μπόρεσε μέσα από τις αντιξοότητες εκείνης της γενιάς να γίνει φιλόλογος και να δουλέψει στην Εκπαίδευση, άλλαξε τη ζωή της.

Το ότι σήμερα η κοινωνία δεν αναγνωρίζει στο σχολείο την ίδια δύναμη να αλλάξει τη ζωή των ανθρώπων, αυτό είναι μια αντικειμενική αλλαγή και δεν θα μπορεί να την αναστρέψει κανένας απλώς θωρακίζοντας με αποβολές και μέτρα καταστολής τον εκπαιδευτικό. Θέλει κάτι άλλο.

Και το κάτι άλλο, έχω την αίσθηση, χωρίς να είμαι καθόλου ειδικός και ζητώ συγγνώμη εκ προοιμίου αν λέω πράγματα που είναι τελείως άκυρα σ' αυτό το σημείο, φαντάζομαι ότι δεν είναι τόσο τα γνωστικά αντικείμενα τα οποία προσθέτουμε ολοένα και περισσότερα και περισσότερα και περισσότερα, αλλά είναι κάτι άλλο, αντίθετο.

Αυτό που μάλλον η κοινωνία θα αναγνώριζε σε ένα σύγχρονο σχολείο ως μοναδικό και άξιο που μπορεί να αλλάξει τη ζωή ενός παιδιού είναι να επανέλθει λίγο στον παιδαγωγικό του χαρακτήρα που τον έχει χάσει. Να μάθει κοινωνικές δεξιότητες, να μάθει πώς είναι σαν άνθρωπος ένα παιδί και όχι τόσο να του μάθει τεχνικές, γιατί σ' αυτό το παιχνίδι μάλλον το έχουμε χάσει το πράγμα.

Το δεύτερο πράγμα που θέλω να σας πω και κλείνω με αυτό είναι κάτι γι' αυτή τη ρηματοκαταραμένη έννοια του bullying, που έχει γίνει λίγο της μόδας στα ελληνικά σχολεία τα τελευταία 20 χρόνια και με το που πέφτει μια μπάτσα ανάμεσα σε δυο παιδιά, όλοι εν χορώ κρίζουμε, έχουμε κρούσμα bullying.

Κοιτάξτε, δεν είναι κάθε περιστατικό βίας ανάμεσα σε παιδιά bullying. Τα παιδιά θα πλακώνονται στο ξύλο όσο υπάρχουν παιδιά. Και όπως σας είπα και πιο πριν, μάλλον τώρα πια πλακώνονται και λιγότερο συχνά ή και λιγότερο έντονα απ' ό,τι παλιότερα. Εγώ θυμάμαι κάθε τρεις και λίγο γυρίζαμε με ματωμένα χέρια, πόδια και κεφάλι. Τώρα δεν είναι έτσι.

Τι λέει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ότι είναι όντως bullying όταν το περιστατικό συμπλοκής ανάμεσα στα παιδιά έχει τους εξής χαρακτήρες; Πρώτον, είναι εμπρόθετο, δεν είναι συστηματικό και επαναλαμβανόμενο, δεν είναι λόγω στον λόγο, λογοφέραμε και πιαστήκαμε στα χέρια. Αυτό είναι, ο Κωστάκης πλακώνεται με τον Γιωργάκη και έχουν ανάγκη από έναν ενήλικα να τους χωρίσει και να αποδώσει δίκιο και άδικο.

Λοιπόν, συστηματική και επαναλαμβανόμενη, εμπρόθετη, ότι υπάρχει μια ανισομετρία ισχύος στα εμπλεκόμενα μέρη, ότι ξέρουμε από πριν ποιος θα τις φάει. Μεγάλο παιδί, συστηματικά και επαναλαμβανόμενα, μικρό παιδί, πολλά παιδιά, ένα παιδί. Ψυχικά και σωματικά υγιή και αρτιμελή παιδιά, παιδιά με αναπηρία, γηγενή παιδιά, «μεταναστάκια», μεγάλη μεταναστευτική κοινότητα, μικρή μεταναστευτική κοινότητα, όταν ξέρουμε από πριν ποιος έχει ποιον.

Και το τρίτο και σημαντικότερο που λέει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας είναι ότι ενώ υπάρχει αυτή η δεδομένη ανισομετρία ισχύος και ξέρουμε ποιος θα τις φάει, και λέω εγώ με βάση αυτό πιθανότατα το αδύναμο μέρος θα έδινε ό,τι του ζήταγε το ισχυρό. «Θες το σάντουιτς; Πάρ' το. Αφού θα μου τις βρέξεις, θα το πάρεις. Θες να σ' αφήσω να αντιγράψεις; Θα σ' αφήσω, γιατί αλλιώς θα με πιάσεις στο διάλειμμα και θα με δείρεις». Πού και πού πέφτουν οι «ψιλές» γιατί; Για να επικυρωθεί ακριβώς αυτή η θέση ισχύος του ισχυρού απέναντι στον αδύναμο στους bystanders, στην κοινότητα των παιδιών στην οποία εντάσσονται δράστες και θύματα. Αυτό είναι bullying μόνο.

Το bullying ως εκ τούτου είναι μια άσκηση εξουσίας, κυριαρχίας, τίποτα άλλο. Η καλύτερη ελληνική λέξη που αποδίδει πλήρως τον αγγλοσαξονικό όρο του bullying δεν είναι ο εκφοβισμός που έχει επικρατήσει, είναι το νταϊλίκι. Το bullying είναι νταϊλίκι. Σου πουλάω νταϊλίκι. Και γι' αυτό η πραγματική απάντηση στο bullying είναι το δημοκρατικό και συμπεριληπτικό σχολείο. Το σχολείο που μαθαίνει τα παιδιά ότι ο αδύναμος έχει δικαιώματα και όλοι μαζί βάζουμε πλάτη για να τον υπερασπιζόμαστε. Που μαθαίνει τα άλλα παιδιά ότι μαγκιά δεν είναι να βαράς κλωτσάς τον πεσμένο όταν είναι ανίσχυρος, αλλά να τον υπερασπίζεσαι όταν ένας ισχυρότερος πάει να τον παραβιάσει τα δικαιώματα.

Οποτεδήποτε μιλάω και μιλάω συχνά σε γονείς γι' αυτά τα θέματα, όταν δέχομαι την ερώτηση τι να κάνω ώστε το παιδί μου να μη γίνει θύμα bullying, τους απαντάω μονίμως: «Μάθετέ το τι να κάνουν όταν το διπλανό παιδί πάει να γίνει θύμα bullying. Αν του το μάθετε αυτό, θα ξέρει τι να κάνει και όταν έρθει η σειρά του, αν τυχόν έρθει η σειρά του, και θα βρει και κανένα παιδί να το υπερασπίσει. Αν του μάθετε να πετάει χαρταετό, τότε δεν θα βρει κανένα».

Γιατί εγώ μπορεί να είμαι σ' αυτόν τον χώρο να δουλεύω με τα παιδιά θύματα βίας τόσα χρόνια, αλλά εγώ δεν έχω πει ποτέ και ούτε θα πω ότι καταδικάζω τη βία απ' όπου κι αν προέρχεται, γιατί η βία που ασκούν οριακά οι αδύναμοι, οι ανίσχυροι αυτής της γης για να περιορίζουν τη βία των ισχυρών είναι από τις ηρωικότερες σελίδες της προσωπικής και συλλογικής ανθρώπινης ιστορίας.

Λοιπόν, αν το πάρουμε αλλιώς, νομίζω ότι έχουμε πολύ καλό δρόμο. Αν μπορούμε σε μια λογική κανιβαλισμού και στο νταϊλίκι να απαντήσουμε με μεγαλύτερα νταϊλίκια, νομίζω απλώς θα κάνουμε τη βία περισσότερη και θα την παράξουμε εκεί που δεν υπάρχει. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πάρα πολύ τον κ. Νικολαΐδη για την εξαιρετική εισήγηση και για τα μεγάλα ερεθίσματα που έδωσε για προβληματισμό και σκέψη και για τη σύνδεση, νομίζω, με την κοινωνική πραγματικότητα όλης αυτής της κατάστασης. Λοιπόν, για να μην καθυστερούμε, θα ξεκινήσουμε αμέσως με τις ερωτήσεις.

Νομίζω υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον από τη συζήτηση που κάνουμε, γιατί αγγίζει κρίσιμα ζητήματα της καθημερινότητας. Οπότε έχουμε συγκεντρώσει τις ερωτήσεις. Θα προσπαθήσω να τις συγκεντρώσω όλες μαζί. Οπότε ξεκινάω. Είναι ορισμένες οι ερωτήσεις που έχουν και τοποθέτηση μέσα. Θα προσπαθήσω να συμπυκνώσω το νόημα για να μείνουμε στην ουσία.

Υπάρχει όμως μια ερώτηση που θέλει τη γνώμη των εισηγητών γύρω από το εξής ζήτημα: Τα τελευταία χρόνια έχουν πληθύνει πολύ οι καταγγελίες γονέων απέναντι σε εκπαιδευτικούς. Πολλές φορές αυτές οι καταγγελίες είναι ανυπόστατες, συκοφαντικές, και μάλιστα σε πολλές των περιπτώσεων αυτές δεν πηγαινούν διαμέσου του σχολείου, αλλά απευθείας στο Υπουργείο ή στις διευθύνσεις Εκπαίδευσης.

Και αντικειμενικά, όταν έχουμε τέτοια καταγγελία, ο εκπαιδευτικός μπαίνει σε πάρα πολύ δύσκολη θέση. Πολλές φορές η ίδια η διοίκηση ξεκινά διαδικασίες ΕΔΕ, ψυχοφθόρες, χρονοβόρες διαδικασίες κτλ., και αυτό δημιουργεί μια αίσθηση, και ίσως δεν είναι και αίσθηση, είναι και πραγματικότητα, ότι οι εκπαιδευτικοί είναι απροστάτευτοι, ότι δεν έχουν τρόπο να περιφρουρήσουν την υπόστασή τους κτλ. και ζητούν οι συνάδελφοι την τοποθέτηση των εισηγητών, ώστε να υπάρξουν συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση τέτοιων προβλημάτων και τέτοιων περιστατικών, τα οποία είναι αλήθεια, δεν θέλουμε να το κρύψουμε.

Βεβαίως, νομίζω ότι οι εισηγήσεις δίνουν και αρκετές απαντήσεις από την άλλη ήδη, αλλά έχουν πολλαπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια. Αυτό είναι ένα ερώτημα που περικλείει και αρκετά ακόμα.

Υπάρχει ένα ακόμα, δε θα μπω τώρα σε προσωπικούς σχολιασμούς, που θέτει το ζήτημα εκεί που έχουμε παιδιά που χρήζουν ειδικής εκπαιδευτικής παρέμβασης, ειδικών εκπαιδευτικών παρεμβάσεων, πώς αυτά τα παιδιά θα στηρίζονται από το σχολείο και πώς θα μπορούν οι γονείς να εμπιστεύονται τους εκπαιδευτικούς, ώστε να μη φαίνεται ότι υπάρχουν αντίπαλα στρατόπεδα. Και το σχολείο με τι διαδικασίες και μεθόδους θα μπορέσει να προσεγγίσει αυτούς τους γονείς.

Καταλαβαίνω ότι προέρχεται από κάποιο γονέα που μπορεί πιθανόν να έχει βιώσει κάποια προβληματική κατάσταση στο επίπεδο του

σχολείου. Άρα λοιπόν αυτό, οι σχέσεις και το πεδίο συνεννόησης για τέτοιες περιπτώσεις.

Συνεχίζω. Προς όλους τους εισηγητές, ένα ερώτημα που λέει το αν θα πρέπει να επιτρέπουμε στους γονείς να παρεμβαίνουν στον τρόπο διδασκαλίας μας.

Συνεχίζω. Ένα ερώτημα προς την κα Φάκου απευθύνεται: «Η κοινωνική προέλευση των γονέων παίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία αρνητικών κριτικών, αμφισβητήσεων και εντάσεων με τον εκπαιδευτικό;» Αναφέρεται σε κάποια σημεία και σε κάποιες αναφορές της εισήγησης της κας Φάκου.

Πάλι προς όλους είναι το ερώτημα: «Πώς επηρεάζει η ψηφιακή επικοινωνία, πλατφόρμες, email, τη διαφάνεια και τη συμμετοχή στην εκπαιδευτική κοινότητα;» Να ξεκαθαρίσουμε εννοιολογικά τι ακριβώς εννοούμε ουσιαστική επικοινωνία. Σε ποιο βαθμό η επικοινωνία μέσα στην εκπαιδευτική κοινότητα λειτουργεί ως μηχανισμός αναπαραγωγής εξουσίας και ανισοτήτων, αντί ως εργαλείο χειραφέτησης και δημοκρατικής συμμετοχής;

Προς τον κ. Νικολαΐδη τα δύο επόμενα: «Η αύξηση των περιστατικών βίας στα σχολεία οφείλεται και στην αδυναμία της οικογένειας να μεταδώσει τις σωστές αρχές στα παιδιά της;» Επίσης, με βάση τις εκθέσεις του ΕΠΙΨΥ ή και άλλες έρευνες, τι έχετε να μας πείτε για την ψυχική υγεία των εφήβων; Υπάρχει κάποια αρνητική τάση; Επηρεάζεται αυτή από τον πόλεμο; Οφείλουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί να μιλήσουμε στα παιδιά μας γι' αυτόν;

Νομίζω ότι ειπώθηκαν γι' αυτό, αλλά την επαναφέρουμε γιατί έχει σημασία. Και να υπενθυμίσουμε εδώ, αν μου επιτρέπετε, ότι επειδή έγιναν αναφορές από τον κ. Νικολαΐδη και για την πανδημία και για τις επιπτώσεις, ότι στη χώρα μας δεν είχαμε ούτε μία επιστημονική έρευνα, ούτε μία προσπάθεια προσέγγισης και εκπαιδευτικών ζητημάτων από την πλευρά του Υπουργείου Παιδείας, και καμία καθοδήγηση στη βάση των επιπτώσεων που άφησε η πανδημία στα παιδιά μας.

Τίποτα, ούτε μισή σελίδα δεν γράφτηκε από τους ιθύνοντες του Υπουργείου Παιδείας, που όλα αυτά τα χρόνια πάρα πολλοί είπαν και πάρα

πολλοί έγραψαν για διάφορα άλλα άσχετα ζητήματα, αλλά στην καρδιά ενός προβλήματος που αντικειμενικά κληθήκαμε να το διαχειριστούμε, δεν έγινε καμία παρέμβαση. Και ίσως αυτό μπορείτε, κ. Νικολαΐδη, να το σχολιάσετε.

Συνεχίζω. Προς όλους: Πάλι έγινε αναφορά, αλλά νομίζω έχει σημασία να διαβαστεί, γιατί είναι ένα φαινόμενο το οποίο το αντιμετωπίζουμε όλο και πιο συχνά. «Είναι δυνατόν να υπάρχουν περιστατικά όπου όπου η αστυνομία μπαίνει στα σχολεία μετά από μία ανυπόστατη καταγγελία; Κατά τη γνώμη μου, πρέπει να καταργηθεί η εμπλοκή της αστυνομίας στα εκπαιδευτικά θέματα και να υπάρξουν κοινωνικές υπηρεσίες που θα βρίσκονται σε συνεργασία με το σχολείο και θα αντιμετωπίζουν μέσα από την κοινωνική αντίληψη τις αντιθέσεις που δημιουργούνται στη σχολική κοινότητα. Ποια η γνώμη σας;»

Υπενθυμίζουμε εδώ ότι και ως ΔΟΕ δύο φορές έχουμε καταθέσει σχέδιο, τροπολογία, νομοθετική ρύθμιση για την προστασία των εκπαιδευτικών κατά την άσκηση του εκπαιδευτικού τους έργου στη βάση αυτού του προβλήματος. Δύο φορές το έχουμε περιλάβει και στο πλαίσιο για τη Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, και εδώ δεν υπάρχει καμία απάντηση, καμία τοποθέτηση από το Υπουργείο.

Προς όλους πάλι το επόμενο ερώτημα: Το σχολείο του φόβου στήνεται βήμα-βήμα από το Υπουργείο Παιδείας, καταργώντας τη δημοκρατία και ευνοώντας την ευνοιοκρατία, τις κλίκες και τον επιθεωρητισμό. Πόσο σχολιάζετε;

Προς τον κ. Νικολαΐδη: Σύμφωνα με κάποιους, ο κρυφός στόχος της πλατφόρμας bullying είναι να υποβαθμίσει κι άλλο το δημόσιο σχολείο. Εσείς τι πιστεύετε;

Και τέλος, ένα ερώτημα που απευθύνεται σε όλους τους εισηγητές και τις εισηγήτριες: Με συγχωρείτε, δεν είναι ερώτημα, νομίζω είναι μία προτροπή, που όμως θέλω να τη διαβάσω γιατί έχει τη σημασία της να είμαστε και λίγο διαδραστικοί και από αυτό που λαμβάνουν όσοι μας παρακολουθούν. Κάθε Σύλλογος Διδασκόντων θα έπρεπε να δει αυτές τις εισηγήσεις. Μπράβο για τις επιλογές των ενιαίων κειμένων. Νομίζω έχει σημασία, για το αντίκτυπο που έχουν αυτές οι δράσεις και το πώς τροφοδοτούν τον προβληματισμό που υπάρχει μέσα στα σχολεία.

Νομίζω ότι δεν υπάρχει κάτι άλλο από την πλευρά μας για τα ερωτήματα, οπότε νομίζω με τη σειρά που έτσι ξεκινήσαμε τις εισηγήσεις να δώσουμε το λόγο στην κα Ασκούνη και στην κα Φάκου και θ' ακολουθήσει ο κ. Νικολαΐδης.

N. ΑΣΚΟΥΝΗ: Όταν τίθενται οι ερωτήσεις έτσι πολύ έντονες, σίγουρα θα προσπαθήσω να διατυπώσω μια πολύ γενική απάντηση. Να ξεκινήσω από το τελευταίο που ήταν πολύ συγκεκριμένο περί Αστυνομίας στο σχολείο. Νομίζω είναι προφανές, συμφωνώ απολύτως με αυτό που είπε ο κ. Νικολαΐδης πριν.

Δεν έχει καμία απολύτως δουλειά η Αστυνομία μέσα σε ένα εκπαιδευτικό χώρο. Ποτέ δεν λύνει κανένα πρόβλημα. Το αντίθετο, γίνονται χειρότερα. Νομίζω ότι το κλειδί σε όλα αυτά τα ζητήματα υπάρχει μια ερώτηση αν έχουν λόγο οι γονείς για το πώς κάνει ένας εκπαιδευτικός το μάθημά του.

Αν μιλάμε με όρους κοινότητας, αν μιλάμε αν πράγματι ο στόχος είναι να φτιαχτούν σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα στους γονείς και τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο, το ερώτημα αυτό θα πρέπει να τεθεί αλλιώς. Είναι πώς επικοινωνούμε, πώς κάνουμε τους γονείς συμμετόχους σε αυτή την ιστορία.

Το κλίμα αυτό που σε ορισμένες περιπτώσεις εμφανίζεται σαν να είναι αντίπαλα στρατόπεδα, τα συμφέροντα των γονιών, τα συμφέροντα των εκπαιδευτικών και οι μεν απειλούνται από τους δε, είναι σίγουρο ότι δεν μπορεί να λειτουργήσει η Εκπαίδευση.

Αυτό που προσπάθησα να πω με ένα γενικό τρόπο είναι ότι ο ρυθμός στον οποίο μπαίνει, ο ρυθμός στον οποίον λειτουργεί η Εκπαίδευση με μια ταχύτητα, με μια ένταση, με μία έμφαση στα αποτελέσματα, βάζει σε τελείως δεύτερο, ακυρώνει τον ουσιαστικό παιδαγωγικό ρόλο του σχολείου.

Τα παιδιά δεν περνάνε καλά μέσα στο σχολείο, δεν βρίσκουν νόημα σε αυτή τη διαδικασία, και όταν τα παιδιά δεν βρίσκουν νόημα σε αυτό που γίνεται, δεν μπορεί να λειτουργήσει η διαδικασία παιδαγωγικά. Επομένως, έχει πολύ μεγάλη σημασία αυτά που αναφέρθηκαν, τα ανέφερε πολύ συγκεκριμένα ο κ. Νικολαΐδης, για το τι κάνω φτιάχνοντας μια κοινότητα. Εμπλέκω τα παιδιά, σε τελική ανάλυση, τι έχει σημασία.

Για να μη μακρηγορώ, αυτό που πιστεύω ότι είναι το κομβικό σημείο είναι το να φτιαχτούν δεσμοί εμπιστοσύνης. Οι δεσμοί εμπιστοσύνης προϋποθέτουν μία κατανόηση της μιας και της άλλης πλευράς, μία κατανόηση των δεδομένων, δηλαδή ποιο είναι το πραγματικό πρόβλημα πέρα από τις αυτονόητες βεβαιότητες με τις οποίες λειτουργούμε.

Χρειάζεται χρόνος, δεν φτιάχνεται απ' τη μια στιγμή στην άλλη, δεν είναι εύκολο. Έχουμε παραδείγματα, έχουμε πολλά παραδείγματα σχολείων που λειτουργούν ως πραγματικές κοινότητες, εμπλέκοντας τους γονείς. Αυτό δεν πρέπει να το ξεχνάμε, δεν είναι ίσως ο κανόνας. Κάποια είναι περισσότερο προβαλλόμενα, άλλα λιγότερο, αλλά μας δείχνουν ότι είναι εφικτό να φτιαχτεί αυτό το κλίμα της εμπιστοσύνης και της αλληλεγγύης.

Υπάρχουν σχολεία τα οποία λειτούργησαν στην περίοδο της πανδημίας ως κόμβοι στήριξης των πιο αδύναμων κοινωνικά οικογενειών. Επομένως, σημαίνει ότι αυτό είναι εφικτό, μπορεί να γίνει. Θέλει χρόνο, θέλει μία δέσμευση, θέλει να ακούσουμε αυτό που μας λένε τα παιδιά, οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί, να ακούσει ο ένας τους άλλος.

Δεν είναι τόσο προφανές, μοιάζει λίγο αφελές αυτό που λέω, αλλά νομίζω ότι είναι στην καρδιά του ζητήματος. Σταματάω γιατί ο χρόνος περνάει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η κα Φάκου.

A. ΦΑΚΟΥ: Κατ' αρχάς θα συμφωνήσω με όσα ειπώθηκαν, από την κα Ασκούνη, και νομίζω και η εισήγηση του κ. Νικολαΐδη απαντάει σχεδόν σε όλα από αυτά τα ερωτήματα. Και νομίζω απλά θα επαναλάβω ίσως με ένα τρόπο, όσα είπε η Νέλλη.

Η ευρύτερη συγκυρία, η κοινωνική, η πολιτική, προφανώς, ε, κάνει τα πράγματα να μοιάζουν πολύ απειλητικά. Θέλω να πω είτε από τις αλλαγές σε εκπαιδευτικό επίπεδο, την έντονη γραφειοκρατία, την αξιολόγηση, όλες αυτές τις παρεμβάσεις στο επίπεδο των σχολείων που μοιάζουν πια να κάνουν το έργο των εκπαιδευτικών στα σχολεία ακόμα δυσκολότερο, και όχι απλά δυσκολότερο, δεν είναι θέμα δυσκολίας, σχεδόν αφόρητο, μία συνθήκη πίεσης που περιέγραψε και η Νέλλη νωρίτερα, λόγω των ευρύτερων νεοφιλελεύθερων πολιτικών, για μετρήσιμους δείκτες, καλλιέργεια δεξιοτήτων,

γνώσεων, με έναν τρόπο πολύ μετρήσιμο, μέχρι την ευρύτερη πολιτική κατάσταση σε παγκόσμιο επίπεδο.

Έχουμε τη Γάζα, έχουμε τώρα μία εισβολή στο Ιράν. Δηλαδή, σκεφτόμουν αυτό που έλεγε πριν ο κ. Νικολαΐδης για το bullying και το νταηλίκι, δηλαδή αυτή η έννοια της ισχύος, του ισχυρού, πώς επιστρέφει, ας πούμε και πώς εισβάλλει κατά κάποιο τρόπο στη ζωή μας, που σχεδόν ακούγεται γραφικό να μιλάς για αλληλεγγύη. Μιλάς, ας πούμε, ενάντια στον πόλεμο και νιώθεις σχεδόν γραφική, γραφικός, ότι ζεις σε έναν κόσμο άλλο, με αφέλεια.

Αυτή δηλαδή η βία, η εισβολή στην καθημερινότητά μας μέσα από πάρα πολλούς τρόπους, ακόμα και από τον τρόπο που αλλάζει η ίδια η πόλη καθημερινά, τις μεταβολές στον αστικό ιστό, την αύξηση των ενοικίων, τα πάντα, ζούμε νομίζω σε μία διαρκή συνθήκη που περιορίζεται διαρκώς κάπως ο ζωτικός μας χώρος.

Νιώθουμε κάπως έτσι στο σχολείο, στη δουλειά μας, στη γειτονιά μας, σε όλα τα επίπεδα. Και εκεί θα συμφωνήσω απόλυτα με όσα ειπώθηκαν. Νομίζω η απάντηση σε όλα αυτά είναι οι συναντήσεις, το να προσπαθούμε να συναντηθούμε με τους άλλους, να συνυπάρξουμε, να συνδιαμορφώσουμε και να δημιουργήσουμε από κοινού νησίδες, εστίες δημιουργικότητας, φροντίδας, γιατί το έχουμε πολύ ανάγκη, και ουσιαστικής μάθησης.

Κάπου υπήρχε ένα ερώτημα αν η επικοινωνία είναι επιβολή ή μπορεί να είναι χειραφέτηση. Νομίζω η επικοινωνία δεν μπορεί να είναι ποτέ επιβολή. Είπα πριν λίγο και στην εισήγηση για κάποια προγράμματα που προσπαθούν να διδάξουν τους γονείς πώς να είναι καλοί γονείς, να μάθουν δεξιότητες κτλ.

Αυτό δεν είναι επί της ουσίας μία συνθήκη επικοινωνίας. Δηλαδή, όταν δεν αντιμετωπίζω τον άλλον, όποιος κι αν είναι αυτός, παιδί, γονέας, συνάδελφος, ισότιμα μέσα σε μία σχέση ισοτιμίας και συνδιαλλαγής, όπου όλοι έχουμε να μάθουμε ένας απ' τον άλλον, αλλά ακόμα και σε αυτή τη σχέση μεταφέρω σχέσεις εξουσίας, «εγώ είμαι εδώ ως αυθεντία που θα σε μάθω πώς πρέπει να κάνεις τα πράγματα, πώς πρέπει να μεγαλώνεις το

παιδί σου, πώς πρέπει να περνάς χρόνο μαζί του, πώς πρέπει να κάνεις τα πράγματα για να είσαι σωστός γονέας» και δεν μπορώ να σταθώ, δε θα πω απέναντί του, δίπλα του, να καταλάβω αυτό που επιχειρήσαμε και στις εισηγήσεις ν' αναδείξουμε πώς ο τρόπος, ας πούμε, πολλές φορές οι γονείς, παρεμβαίνουν, επιχειρούν να στηρίξουν, γίνεται μέσα σε ένα πλαίσιο που ορίζεται από όρια έξω από αυτούς, τα κοινωνικά όρια.

Πώς ζουν αυτοί οι άνθρωποι, ποιες είναι οι συνθήκες τους, της ζωής τους, ποια ήταν η δική τους σχέση με το σχολείο, τα δικά τους χρόνια στο σχολείο, πώς έχουν βιώσει αυτή τη σχέση ως μαθήτριες, μαθητές. Τη βίωσαν ως μία σχέση ματαίωσης, ως μία σχέση όπου τους έκανε να νιώθουν ανεπαρκείς;

Άρα, πώς λοιπόν τώρα εκείνοι θα συμμετέχουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους με έναν άλλο τρόπο που να μη νιώθουν ανεπαρκείς, να μη νιώθουν ελλειμματικοί; Και αυτό πάει για τα παιδιά, για τους γονείς και για μας τους εκπαιδευτικούς. Πώς μπορούμε δηλαδή αυτό, να χτίσουμε τόπους στους οποίους θα νιώθουμε πρώτα απ' όλα ότι αξίζουμε, ότι αυτό που είμαστε μάλλον έχει αξία και ότι έχουμε να μάθουμε ένας απ' τον άλλον και μαζί να δημιουργούμε πυρήνες αντίστασης και δημιουργίας.

Προφανώς δεν θέλουμε το σχολείο του φόβου, ούτε την αστυνομία μες στο σχολείο, ούτε νομίζω σε αυτό δεν χρειάζεται καν να τοποθετηθούμε, είναι ξεκάθαρο. Επειδή υπήρχε και μία ερώτηση που απευθύνθηκε σε μένα, δεν είμαι σίγουρη αν υπήρχε αναφορά σε κάποιο συγκεκριμένο σημείο της εισήγησης, εάν η κοινωνική προέλευση παίζει ρόλο, διαμορφώνει την κριτική στάση απέναντι στο σχολείο, την κριτική ή την παρέμβαση, πολύ σύντομα μόνο να πω και μέσα από τα παραδείγματα ίσως φάνηκε, δεν έχει να κάνει τόσο με την κριτική διάσταση όσο ότι σίγουρα το μορφωτικό επίπεδο κυρίως των γονέων, η μόρφωσή τους παίζει πολύ μεγάλο ρόλο στον τρόπο που μπορούν, έτσι, πρώτα απ' όλα να αποκωδικοποιούν αυτό που είπαμε, το τί το σχολείο ζητάει από εκείνους και να νιώθουν ότι μπορούν κατά κάποιο τρόπο να ελέγξουν τα πράγματα, το βαθμό αυτοπεποίθησης που μπορεί να νιώθουν.

Είδαμε ότι οι μητέρες, ας πούμε, με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, δείχνουν εμπιστοσύνη απέναντι στο σχολείο και ταυτόχρονα δεν έχουν εμπιστοσύνη απέναντι στις δικές τους δυνάμεις, δυνατότητες να υποστηρίξουν

αποτελεσματικά τα παιδιά τους. Δεν ασκούν και κριτική γιατί ακριβώς νιώθουν ότι δεν μπορούν, είναι κάτι πέρα από εκείνες, είναι κάτι που δεν το ξέρουν και άρα δεν μπορούν και να παρέμβουν.

Όσο το μορφωτικό επίπεδο αυξάνεται και η γνώση σε σχέση με το τί το σχολείο απαιτεί, εκεί φυσικά μπορεί και οι γονείς να νιώθουν ότι μπορούν να παρέμβουν περισσότερο με έναν πιο αποτελεσματικό τρόπο, ο οποίος αποτελεσματικός τρόπος είδαμε ότι δεν είναι πάντα μία άμεση παρέμβαση διεκδικητική ή απαιτητική αλλά μπορούν κάθε φορά οι γονείς υπολογίζοντας αυτό που λέμε λίγο πολύ τα οφέλη, τις ζημιές, έχουν πάντως τη δυνατότητα, τα μορφωτικά εφόδια ώστε να μπορούν να παρεμβαίνουν πιο αποτελεσματικά σε σχέση με το σχολείο.

Ήθελα να κάνω μια διόρθωση σε κάτι που ανέφερα πριν και νομίζω ότι εκ παραδρομής όταν αναφέρθηκα στην απογραφή του '21 είπα ότι στις ηλικίες 30, 30 με 45 ετών το 20% είναι απόφοιτοι Δημοτικού, είναι απόφοιτοι Γυμνασίου. Απλά να κάνω αυτή τη διόρθωση. Ευχαριστώ πολύ, ελπίζω να απάντησα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε κα Φάκου. Κύριε Νικολαΐδη.

Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ: Ευχαριστώ και πάλι και για τα σχόλια που είδα. Τώρα θα προσπαθήσω να απαντήσω, είναι πάρα πολλά τα ερωτήματα και μεγάλο το εύρος. Αρχίζοντας από το τέλος των ερωτημάτων.

Αυτό που ξέρω είναι ότι η αρχική εξαγγελία που ήτανε, ακόμα χειρότερη από αυτό που ήτανε η μέχρι τώρα εξέλιξη του πράγματος, που ήτανε μία ανώνυμη, διαδικτυακή πλατφόρμα στην οποία όποιος θα ήθελε θα έγραφε ό,τι ήθελε για όποιον ήθελε, τελείως ανεξέλεγκτα, εμένα όταν την πρωτοδιάβασα στις εξαγγελίες της τότε Υπουργού με τρόμαξε, ομολογώ.

Με τρόμαξε δηλαδή για το πόσο θα οδηγούσε σε ένα γενικευμένο κανιβαλισμό όλο το χώρο της Εκπαίδευσης και είμαι απολύτως βέβαιος ότι αυτό δεν θα βοηθούσε κανένα πραγματικό παιδί που θυματοποιείται να προστατεύεται. Δηλαδή δεν θα είχε κανένα θετικό αποτέλεσμα.

Ελπίζω η ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας να επανεξετάσει γιατί δεν ξέρω και καμία χώρα που αυτού του είδους οι πρακτικές να έχουνε κάποιο τεκμηριωμένα, αξιολογημένα θετικό αποτέλεσμα. Γιατί να έχουμε εφαρμόσει αλλά να μην αξιολογούμε, εντάξει, αλλά να έχουμε κάποιο σώμα τεκμηρίων ότι αυτό προστατεύει κάποιο παιδί, να το δω και να το συζητήσουμε, αλλά νομίζω δεν υπάρχει κάτι τέτοιο.

Για τα υπόλοιπα που ρωτάτε για την Αστυνομία και το σχολείο του φόβου νομίζω ήδη τοποθετήθηκα στην πρωτομιλία μου. Δε νομίζω ότι χρειάζεται να πω κάτι άλλο.

Για την αδυναμία της οικογένειας και όλα αυτά, κοιτάξτε, η αύξηση της βίας ή της παραβατικότητας στα παιδιά δεν είναι μονοσήμαντο φαινόμενο. Συνήθως συνυπάρχουν πολλά πράγματα. Ακόμα και το ευρύτερο κοινωνικό συγκείμενο που είναι πάρα πολύ ορθό γιατί πάντα επικαθορίζει, συνήθως και σε ένα δύσκολο κοινωνικό πεδίο κάποιες οικογένειες θα είναι πιο ευάλωτες στο τα παιδιά τους να μπλέξουν με παραβατική.

Ακόμα και απ' τις ίδιες οικογένειες ή από οικογένειες που είναι σε ίδιο κοινωνικοοικονομικό στάτους, πάλι κάποια παιδιά θα έχουνε μεγαλύτερη επιρρέπεια. Η βία είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που συνήθως συνδυάζει και ευρύτερα κοινωνικά και οικογενειακά και ατομικά χαρακτηριστικά και μπορεί να έχει να κάνει και πάρα πολύ και με την αντίδραση του περιβάλλοντος στη μία πρώτη απόκλιση ενός μέλους.

Πίσω από κάθε παιδί που ασκεί βία, που ή που είναι παραβατικό, υπάρχει μία ιστορία πάντα και είναι ένα ερώτημα αν αντέχουμε να μπορούμε στον κόπο να την ψάξουμε και να την αντέξουμε και να την κάτι να την κάνουμε. Αν απλώς θέλουμε την ευταξία του οίκου μας και να το πετάξουμε από πάνω μας, τότε δεν θα βγει καμία άκρη σίγουρα. Αν μπορούμε στον κόπο να την ψάξουμε, τότε θα βρούμε πάρα πολλά πράγματα πολύ ενδιαφέροντα.

Να σας πω κάτι. Υπάρχουνε πολύ απλές ιστορίες. Ένα παιδί που έχει, ας πούμε, μία διαταραχή ελλειμματικής προσοχής, υπερκινητικότητας που είναι αδιάγνωστη, αθεράπευτη και αυτά, πάρα πολλά παιδιά ανά τον κόσμο. Αυτό το παιδί μέσα στα 10 λεπτά, 15 λεπτά της σχολικής διαδικασίας θα βαρεθεί, θα αποσύρει την προσοχή του από τη

μαθησιακή διαδικασία. Άρα τι θα κάνει; Θα πειράξει το διπλανό του παιδί, θα πάει να του μιλήσει, θα κάνει.

Αν ο δάσκαλος, τα παιδιά, οι γονείς, το σχολείο δεν μπορούν να το κατανοήσουν και να το περιέξουν και να το υποστηρίξουν αυτό, πάρα πολύ εύκολα αυτό το παιδί θα του κρεμάσουμε μία ταμπέλα και θα πούμε «είναι το διαταρακτικό παιδί». Όταν κρεμαστεί αυτή η ταμπέλα, το παιδί θα κάνει ό,τι μπορεί για να την επιβεβαιώσει. Αυτό είναι μαθηματικώς τεκμηριωμένο.

Όταν το κάνει αυτό, το να περάσει την απόσταση ανάμεσα στο διαταρακτικό παιδί στο παραβατικό παιδί είναι απλώς θέμα χρόνου. Το ίδιο μπορεί να συμβεί με ένα παιδί με αυξημένη νοημοσύνη. Ένα παιδί με IQ 135 θα κάνει ακριβώς το ίδιο. Στα 10 λεπτά θα έχει βαρεθεί, θα πειράξει το διπλανό του και πάει λέγοντας.

Θέλω να πω, υπάρχουν πάρα πολλές ιστορίες παιδιών στο πώς κατέληξε να είναι το παιδί που δεν προσέχει, που βαράει, που κάνει, που φτιάχνει, που δείχνει, αν θέλουμε να το αντιμετωπίσουμε ως όχληση, δεν θα βγάλουμε τίποτα. Αν θέλουμε να μπούμε στον κόπο, υπάρχει πολλή ψωμί και πολλά πράγματα που μπορούμε να κάνουμε.

Στην ερώτηση που κάπου διάβασα, αν θα πρέπει να επιτρέπουμε στους γονείς να παρεμβαίνουν στον τρόπο διδασκαλίας, εγώ θα σκεφτόμουν με ακριβώς αντίστροφο τρόπο. Εμείς θα έπρεπε ως εκπαιδευτικοί να τους κυνηγάμε και να τους εγκαλούμε «γιατί δεν εμπλέκεστε όσο θέλουμε, εμπλακείτε παραπάνω και εδώ να έρθετε να δείτε αν μπορούμε να πούμε πράγματα ή δεν μπορούμε».

Τώρα, για το αν επηρεάζουν η ψηφιακή επικοινωνία, οι πλατφόρμες και αυτά στη συμμετοχή, τώρα νομίζω είναι πολύ πιο τεχνικό θέμα και δεν θέλω να πω. Εγώ να πω ένα πράγμα κλείνοντας γιατί δεν πρόκειται να κλείσουμε γενικά το θέμα, όπως προφανώς είναι νομίζω κατανοητό.

Και απαντώντας λίγο στην πρόκληση του Προέδρου για την κρίση στην υγειονομική, γιατί ώρες-ώρες όταν λέμε πάρα πολλά πράγματα για την ατομική ευθύνη, την οικογενειακή ευθύνη, ξεχνώντας τα κοινωνικά

στηρίγματα της οικογένειας για να κάνει τη δουλειά της, ξεχνώντας το πώς βοηθάμε μία οικογένεια και παρένθεση πριν πω το τελευταίο αυτό σημείο, ας σκεφτούμε λίγο και την αγωγή, την Εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία.

Να δούμε πόσο μικρή είναι η κοινωνική στήριξη και πόσα πολλά ζητάμε στην Ελλάδα από την οικογένεια να διασφαλίσει μόνη της, πόσα λίγα πράγματα της παρέχουμε στ' αλήθεια. Είναι «ολίγον από γιουβέτσι», αν το συγκρίνει κανείς με το τι μπορεί να προσφέρει στ' αλήθεια σε ένα παιδί με αναπηρία μία συγκροτημένη και ολοκληρωμένη πλαισίωση από ένα εκπαιδευτικό σύστημα. Κλείνω αυτή την παρένθεση.

Λοιπόν, λέω λοιπόν ότι είναι εύκολο να κουνάμε το δάχτυλο σε μία οικογένεια που είναι δυσκολεμένη πάρα πολύ. Μοιάζει με τους παλιούς γιατρούς που στις οικογένειες που τα παιδιά τους παθαίνουν φυματίωση τους λέγανε να τρώει κρέας κάθε μέρα, ενώ η οικογένεια έτρωγε τρεις φορές τον χρόνο.

Το '17 νομίζω, δημοσιεύτηκε μία μελέτη στη βρετανική επιθεώρηση Lancet που συνέκρινε τις ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις, γιατί κάποια ερώτηση το ρώταγε αυτό και τι αλλάζει στις μέρες μας, για τις χώρες που είχαν επηρεαστεί περισσότερο από την οικονομική κρίση, τις PIGS που λέγανε, την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Ιρλανδία, την Ελλάδα, την Ιταλία και την Ισλανδία.

Σε όλες τις χώρες τα πράγματα πήγαν χειρότερα στα παιδιά και τους εφήβους και τους νέους όσον αφορά όλους τους δείκτες ψυχοκοινωνικής ευεξίας, ψυχικής υγείας, παραβατικότητας και πάει λέγοντας. Η μόνη χώρα η οποία πήγαινε ανάποδα απ' όλες τις άλλες ήταν η Ισλανδία, στην οποία χώρα ξεκίνησε η οικονομική κρίση, ήταν η χώρα στην οποία πρώτο κατέρρευσαν οι τράπεζες αν θυμάστε και στην οποία όλα αυτά τα χρόνια οι δείκτες αυτοί αντί να καταρρέουν όπως όλες τις άλλες βελτιώνονται.

Και η εξήγηση που έδιναν εκεί ήταν η εξής: Ότι πήραν μία απόφαση οι άνθρωποι εκεί με το που άρχισε η κρίση ότι πρέπει να στηρίξουμε τα παιδιά και τους εφήβους γιατί αυτοί είναι το κοινωνικό κεφάλαιο της κοινωνίας του μέλλοντος και άμα δεν στηρίξουμε αυτά θα έχουμε πολλαπλάσιες επιπτώσεις που θα έρχονται σε παλιρροιακά κύματα ξανά και ξανά, αλλά και το γεγονός ότι η Ισλανδία ξέρετε ακολούθησε μία sui generis

αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, έβαλε τους πολιτικούς φυλακή, άφησε τις τράπεζες να καταρρεύσουν, έκανε τα πράγματα που δεν έκανε καμία άλλη χώρα.

Και σ' αυτό μετείχε ένα πολύ μεγάλο μέρος του πληθυσμού της κοινωνίας, είναι και μία μικρή χώρα γενικά η Ισλανδία και έγραφαν αυτοί, η Άγγλοι, η ομάδα που είχαν δημοσιεύσει αυτή τη μελέτη, ότι αυτή η αίσθηση ότι αναλαμβάνω τον έλεγχο της ζωής μου ακόμα και σε μία δύσκολη περίοδο όπως η οικονομική κρίση συγκράτησε τα παιδιά και τους νέους απ' το να μην κατακυλήσουν προς την παραβατικότητα, τη διαπροσωπική βία και τα διάφορα άλλα πράγματα της απορρύθμισης. Η αίσθηση ότι συλλογικά μπορώ να πάω τη ζωή μου εκεί που θέλω σε ένα καλύτερο αύριο μαζί με τους άλλους. Αυτό δείχνει τον δρόμο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστούμε πάρα πολύ. Νομίζω εδώ ολοκληρώνουμε τον κύκλο των απαντήσεων. Δεν ξέρω αν θέλουν οι εισηγητές μας πριν κλείσουμε, να πουν μια κουβέντα, αν και νομίζω ότι έχουν ειπωθεί αρκετά.

Εμείς να σας ευχαριστήσουμε πάρα πολύ για τις εξαιρετικές εισηγήσεις και θέλουμε να ξέρετε, γιατί βλέπουμε και τα σχόλια των συναδέλφων αλλά και τη διάδραση που υπάρχει απ' όλες αυτές τις εκδηλώσεις που κάνουμε αυτό το διάστημα, ότι πραγματικά αυτού του είδους οι συζητήσεις προσφέρουν και μεγάλη στήριξη και μεγάλη ανακούφιση και εργαλεία για την καθημερινή δουλειά των συναδέλφων μέσα στις τάξεις αλλά και στη συνολική τους συνδικαλιστική πολιτική κοινωνική παρέμβαση.

Και νομίζω η κα Φάκου το είπε ότι αυτοί οι χώροι συναντήσεων, κοινής δράσης και αυτές οι εκδηλώσεις είναι τέτοιοι χώροι και φυσικά ο μεγάλος χώρος συνάντησης και κοινής δράσης είναι το Συνδικάτο μας, τα Σωματεία μας που για όλα αυτά τα ζητήματα, μάλλον όλα αυτά τα ζητήματα επιχειρούν από θέσεις, προτάσεις να τα μετατρέψουν σε διεκδικήσεις με υλικούς όρους που αφορούν την καθημερινότητα των εκπαιδευτικών, των μαθητών, των γονιών μας.

Πραγματικά είναι εντυπωσιακό ότι όλο αυτό το διάστημα η Διδασκαλική Ομοσπονδία προχωράει σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις και μία εκδήλωση όπως η σημερινή με ένα πολύ σαφές και πολύ επίκαιρο θέμα, όταν

την ίδια στιγμή το Υπουργείο Παιδείας, η Διοίκηση, οι μηχανισμοί του δεν αγγίζουν καθόλου αυτά τα θέματα.

Αντιθέτως, μονομερώς, μονοθεματικά υλοποιούν μία πολιτική που έρχεται συνεχώς να απαξιώσει το δημόσιο σχολείο, να το κατηγοριοποιήσει, να στοχοποιήσει τον εκπαιδευτικό και φυσικά επειδή εδώ γίνονται και δουλειές, να το πω έτσι, και business, να προχωρήσει με πολύ γοργό τρόπο πλευρές ιδιωτικοποίησης της επιχειρηματικής δράσης, της Εκπαίδευσης που πραγματικά αποδομούν το μορφωτικό δικαίωμα για όλα τα παιδιά.

Άρα είναι μέρος του προβλήματος αυτές οι πολιτικές και εμείς δεν θα σταματήσουμε να το λέμε με κάθε κόστος, όσο κι αν γινόμαστε δυσάρεστοι και όσο κι αν μπαίνουμε στο στόχαστρο πολλών, για την δράση και την παρέμβασή μας. Εμείς δεν μένουμε σιωπηλοί, δεν μένουμε απαθείς. Θα συνεχίσουμε αυτές τις δράσεις και αυτές τις πρωτοβουλίες και όπως είπαμε και στην αρχή θα επιδιώξουμε αυτές οι δράσεις να πάρουν και μορφή διεκδίκησης.

Οπότε λοιπόν θα ήθελα να κλείσω με την υπενθύμιση της απόφασης του διοικητικού συμβουλίου για την ερχόμενη Πέμπτη, στις 26 του Μάρτη, για δράσεις πανελλαδικές σε κάθε σχολείο, σε κάθε περιοχή των συλλόγων μας με τη δίωρη στάση εργασίας, με το πλαίσιο διεκδικήσεων που έχουμε καταθέσει ως ΔΟΕ για την ανάγκη στήριξης του εκπαιδευτικού, για την ανάγκη θωράκισης της καθημερινής δουλειάς του μέσα στην τάξη, για την ανάγκη υποστήριξης του σχολείου με όλους τους απαραίτητους εκπαιδευτικούς, το υποστηρικτικό προσωπικό, τους ψυχολόγους, τους κοινωνικούς λειτουργούς, όλα τα αιτήματα της Ομοσπονδίας που έρχονται επί της ουσίας να απαντήσουν στις πραγματικές ανάγκες του σχολείου και που δεν είναι νομίζουμε ότι η κυβέρνηση δεν τα γνωρίζει, δεν τα ξέρει.

Βεβαίως θα μπορούσε να τα ακούσει και καλύτερα αν δεχόταν και την ομοσπονδία σε ένα κομμάτι διαλόγου και συζήτησης που απαξιώνει το τελευταίο διάστημα. Δεν νομίζουμε όμως ότι είναι εκεί το πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι ότι ακολουθεί σταθερά μία πολιτική που αντιμετωπίζει όλες αυτές τις ανάγκες ως κόστος. Εμείς αυτό δεν μπορούμε να το δεχτούμε.

Οπότε συνεχίζουμε στον δρόμο της του αγώνα της διεκδίκησης του παιδαγωγικού, του επιστημονικού λόγου με επίκεντρο τις ανάγκες των παιδιών μας.

Να είστε καλά, ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή και για τη στήριξή σας γιατί έτσι την εκλαμβάνουμε αυτή τη συμμετοχή, ως στήριξη στις πρωτοβουλίες της ΔΟΕ. Καλό σας βράδυ συναδέλφισσες και συνάδελφοι, ραντεβού στην επόμενη διαδικτυακή εκδήλωση και στις κινητοποιήσεις της Πέμπτης.

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ